

LUNDS
UNIVERSITET

Socialhögskolan

“Om inte vi frågar, vem ska då göra det?”

**En studie om socialarbetares beskrivningar av arbetet med barn som
utsatts för sexuella övergrepp**

Linnéa Rundqvist och Felicia Thell

Kandidatuppsats SOPA 63

Aktuell termin: HT 2020

Handledare: Jan Magnusson

Abstract

Authors: Linnéa Rundqvist and Felicia Thell

Title: If we don't ask, then who will? [Translated title]

Supervisor: Jan Magnusson

Assessor: Ulrika Levander

Child sexual abuse is a global public health problem. In Sweden, the social services have the ultimate responsibility to support and protect these children. This study examines social workers' experiences of the challenges and dilemmas that arise in their daily work with children who have been sexually abused. The method used was of a qualitative nature and the respondents were chosen by purposive sampling. Eight semi-structured interviews with social workers, in various fields of social work, were used to collect the data. The data was analyzed by using the theoretical concepts *street-level bureaucracy* and *discretion*. We found that various factors affect the social workers' work with children who have been sexually abused. Organizational challenges that were expressed by the respondents was their lack of knowledge, heavy workload and the intersection between the legal system and the needs of the children. We also found individual challenges posed by the complexity of the target group, due to inexplicit symptoms, the shame attached to the issue by social norms and difficulties to deal with their own feelings when confronted with the experiences of the traumatized children. These challenges may implicate that questions about sexual abuse never is asked by socialworkers and that the abused children continue to live silence.

Key words: sexual abuse, children, socialworkers, street-level bureaucracy, discretion, challenges.

Förord

Denna uppsats har skrivits i slutet av 2020, ett år präglad av en världsomfattande pandemi. Idéerna till uppsatsens innehåll väcktes i början av året under en praktiktermin som vi genomförde i Jordaniens huvudstad Amman, ovetandes om vilket historiskt år det skulle komma att bli.

Vi vill tacka våra respondenter som trots rådande omständigheter ställt upp på intervjuer, varit engagerade och bidragit till lärdomar hos två blivande socionomer. Utan er hade studien inte kunnat genomföras och vi vill därför ägna er ett extra stort tack! Givetvis vill vi även tacka vår handledare, Jan Magnusson, trots att han en och annan gång har sagt att vi gett honom huvudbry. Slutligen vill vi tacka oss själva som har lagt ner mycket tid och fortsatt skriva under de stunder som motivationen varit obefintlig.

Vi har sagt det under terminens gång och många gånger förut, under juridikterminen, under kursen om organisationsteori, under total lockdown i Amman och strandsatta i ett flyktingläger i Palestina. Klarar vi detta, klarar vi allt! Och det gjorde vi.

Innehållsförteckning

1.0 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Problemformulering	1
1.3 Syfte	2
1.4 Frågeställningar	3
1.5 Arbetsfördelning	3
2.0 Kunskapsläge	4
2.1 (O)kunskap på fältet	4
2.2 Lagstiftning som orsak till etisk ångest	5
2.3 Faktorer som påverkar barns förmåga att berätta om övergrepp	6
2.4 Arbetets påverkan på socialarbetarens känslor	7
3.0 Metod	8
3.1 Val av metod	8
3.1.1 Förtjänster och begränsningar	9
3.1.2 Metodologiska övervägande	9
3.1.3 Undersökningspopulation och avgränsningar	10
3.1.4 Konstruktion av intervjuguide och informationsdokument	11
3.1.5 Datainsamling	12
3.2 Bearbetning av data	13
3.2.1 Kodning och tematisering	13
3.2.2 Forskningsetiska övervägande	15
3.2.3 Studiens tillförlitlighet	16
4.0 Teoretiskt ramverk	18
4.1 Gräsrotsbyråkratens dilemman	18
4.2 Gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme	20
4.2.1 Kunskapens påverkan på handlingsutrymmet	21
4.2.2 Känslor i handlingsutrymmet	22
5.0 Analys och resultat	24
5.1 Organisatoriska utmaningar och dilemman	24
5.1.1 Osäkerhet i yrkesrollen kopplat till bristande kunskap	24
5.1.2 Arbetsbelastning som begränsning av handlingsutrymmet	27
5.1.3 Gräsrotsbyråkraten i korsningen av barns behov och lagstiftning	29
5.2 Individuella utmaningar och dilemman	33

5.2.1 Osäkerheter i yrkesrollen kopplat till målgruppens komplexitet	33
5.2.2 Socialarbetares känslor i arbetet med målgruppen	38

6.0 Avslutande reflektion	41
----------------------------------	----

7.0 Referenslista	45
--------------------------	----

Bilagor	
----------------	--

Bilaga 1	
----------	--

Bilaga 2	
----------	--

1.0 Inledning

1.1 Bakgrund

Kommittén mot barnmisshandel (2001:72) definierar barnmisshandel som fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller försummelse som ett barn utsätts för av en vuxen person. Sexuella övergrepp mot barn är ett globalt folkhälsoproblem till följd av sin utbreddhet och europeiska undersökningar som gjorts inom området visar att 15-30 procent av alla flickor och 5-15 procent av alla pojkar utsätts för sexuella övergrepp (Jernbro & Jansson 2016:5). Dessutom finns det ett stort mörkertal då övergreppen sällan anmäls eller avslöjas och tenderar därför att vara ett dolt problem (ibid.). Barn reagerar olika på övergreppen, vissa visar inga tecken men en majoritet visar någon typ av symptom. Det är dock viktigt att poängtera att beteenden och symptom kan vara tecken på något annat och inte uteslutande betyder att ett barn varit utsatt för sexuella övergrepp (Socialstyrelsen 2018). Det i sin tur kan vara en bidragande faktor till det mörkertal som finns och kan göra det svårt för socialarbetare att upptäcka utsatta barn.

Enligt Socialtjänstlag (SoL 2001:453 5 kap § 1) ska socialnämnden “verka för att barn och unga växer upp under trygga förhållanden”. Vidare framgår det att de som arbetar med barn och unga inom socialtjänsten ska ha en relevant examen på minst grundnivå från högskolan samt tillräcklig erfarenhet för uppgiften (SoL 3 kap § 3a). Socialtjänstlagen är en ramlag vilket innebär att man undviker detaljerade bestämmelser, istället läggs stor vikt vid förarbeten, bedömningar i domstol och Socialstyrelsens publikationer för att tolka enskilda fall (SOU 2005:34, s. 83). Tanken är att de som tillämpar lagstiftningen ska ges möjlighet att tolka lagen och få ett ökat handlingsutrymme.

1.2 Problemformulering

År 2018 gav regeringen i uppdrag till Socialstyrelsen att förbättra förmågan att upptäcka utsatthet och våld i nära relationer, ett uppdrag som benämns som unikt av sitt slag (Regeringen 2018). Bakgrunden till uppdraget återfinns i tidigare utredningar som visar att personer som mist livet till följd av dödligt våld har haft kontakt med olika myndigheter kort innan dödsfallet (ibid.). Tanken var att de bland annat ska arbeta fram metoder för att upptäcka våld, rutiner för att hänvisa de utsatta till socialtjänsten samt stöd till den personal som verkar inom berörda myndigheter. Med

anledning av detta uppdrag finns det skäl för oss att ifrågasätta om socialtjänsten har möjlighet att leva upp till deras lagstadgade skyldighet som regleras i SoL.

Vetenskaplig kunskap kring hur man kan hjälpa barn på ett bra sätt har visat sig vara bristfällig, både internationellt och i Sverige, och flera länders välfärdssystem har uppvisat brister gällande hanteringen av barn som utsätts för sexuella övergrepp (Carlsson 2004:59). Flera brister har identifierats av socialarbetare som arbetar med målgruppen, bland annat otillräcklig förberedelse för att arbeta med målgruppen, de efterfrågade även bättre förutsättningar för arbetet som gräsrotsbyråkrat (Kwhali et al. 2016:2218). Socialarbetare har också uttryckt att de inte kände sig tillräckligt rustade när det kom till barns avslöjande, tolkning av barns signaler och beteenden samt att prata med barn när det finns misstanke om sexuella övergrepp (Søftestad & Toverud 2013:1515).

Barn som faller offer för sexuella övergrepp utsätts ofta av någon i sin omgivning, exempelvis en släkting, familjemedlem eller granne (Rädda Barnen 2016). Under rådande pandemi har undersökningar visat på en alarmerande ökning av sexuella övergrepp mot barn till följd av den isolering som skapats när samhällen stängts ner för att stoppa smittspridningen av Covid-19 viruset (Yohannes 2020). Med bakgrund av detta anser vi att det är viktigare än någonsin att lyfta denna målgruppen och detta samhällsproblem. De som möter de utsatta barnen har störst möjlighet att upptäcka utsattheten och har därmed makt att bidra med förändring. Genom att uppmärksamma verksamma socialarbetare och deras upplevelser av sitt arbete kan vi bidra med en förståelse för svårigheter i deras dagliga arbete och därmed synliggöra möjliga lösningar och förbättringar. Vår förhoppning var att socionomutbildningen skulle bidra till kunskap kring detta sociala problem, det är dock ingenting som utbildningen har förmedlat, trots att regeringen infört obligatoriska moment kring ämnet på socionomutbildningen (Regeringen 2017). Uppsatsen kan ses som ett försök att uppmärksamma arbetet med sexuellt utsatta barn utifrån ett socialarbetarperspektiv.

1.3 Syfte

Studiens övergripande syfte är att undersöka socialarbetares beskrivningar av de utmaningar och dilemman som uppstår i deras dagliga arbete med målgruppen barn som utsätts för sexuella övergrepp.

1.4 Frågeställningar

För att besvara vårt syfte ämnar vi att besvara följande frågeställningar:

- Hur beskriver socialarbetare sina upplevelser kring sitt arbete med målgruppen barn som utsatts för sexuella övergrepp?
- Vilka utmaningar och dilemman beskriver socialarbetare att de upplever i sitt dagliga arbete?
- Hur beskriver socialarbetare att de påverkas av de utmaningar och dilemman de identifierat?

1.5 Arbetsfördelning

Arbetet med uppsatsen har fördelats jämt och vi har träffat varandra under utsatta tider och arbetat med uppsatsen tillsammans. Båda har närvarat under samtliga intervjuer även om en av oss har varit den som huvudsakligen ställt frågorna och vidare har vi turats om att transkribera vårt material. Övriga delar av texten har skrivits gemensamt för att skapa en röd tråd och samstämmigt språk.

2.0 Kunskapsläget

Följande avsnitt avser att presentera tidigare forskning förankrad i det ämne som denna studie syftar till att beröra. Vi har använt oss av sökmotorerna LubSearch och Google Scholar och använt sökord som: *social workers, dilemmas, challenges, sexual abuse* och *children*. Utifrån den forskning vi har tagit del av har vi kunnat utläsa komplexiteten i socialarbetarens yrkesroll och de mångfacetterade problem som präglar deras arbete. Den kunskap vi tagit del av har vi valt att presentera med hjälp av fyra olika teman: *(O)kunskap på fältet, lagstiftning som orsak till etisk ångest, faktorer som påverkar barns förmåga att berätta om övergrepp* och *arbetets påverkan på socialarbetares känslor*.

2.1 (O)kunskap på fältet

Søftestad och Toverud (2013) menar att socialarbetarens perspektiv på att arbeta med ärenden som rör sexuella övergrepp mot barn är ett område som är ostuderat. Även Carlsson (2004) belyser problematiken kring bristande utbildning inom området sexuella övergrepp. Hon menar att yrkesverksamma saknar kunskap kring målgruppens behov och känner ett obehag inför ämnet (Carlsson 2004:58). I en annan studie efterfrågas utbildning som svarar på de behov socialarbetare upplever i form av färdigheter i att arbeta och kommunicera med barnen (Kwhali et al. 2016). Studien identifierade även stora brister, bland annat otillräcklig förberedelse för att arbeta med målgruppen och man kunde se att socialarbetare efterfrågade bättre förutsättningar för arbetet som gräsrotsbyråkrat (Kwhali et al. 2016:2218).

Respondenter som deltagit i Søftestad och Toveruds studie (2013:1511) betonade vikten av adekvat kompetens och upplevde att de saknade utbildning, kunskap och erfarenhet kring den komplexa målgruppen. Majoriteten av deltagarna hade en kandidatexamen i socialt arbete som de ansåg var bristfällig och irrelevant och hänvisade bland annat till begränsad möjlighet till fördjupad kunskap inom området (Søftestad & Toverud 2013:1514). Vidare upplevde de sig inte vara tillräckligt rustade när det kom till barnens avslöjande, tolkning av barnens signaler och beteenden samt att prata med barn där det fanns misstanke om sexuella övergrepp (Søftestad & Toverud 2013:1515). Några av respondenterna nämnde att bristen på kunskap och erfarenhet ledde till osäkerhet och rädsla i sin yrkesroll (ibid.). De svårigheter som främst nämns i studien var på organisatorisk nivå i form av hög arbetsbelastning, utmaningar i varje enskilt fall och

bristande tid för samarbete. Vidare lyfte respondenterna att möjligheten till samarbete och stöd från chefen påverkades negativt av till exempel personal som slutade, sjukskrivningar, föräldradedighet, lång semester och korta vikariat (Søftestad & Toverud 2013:1515).

Carlsson (2004:59) menar att vetenskaplig kunskap kring hur man kan hjälpa barn på ett bra sätt är bristfällig, likaså utbildning gällande behoven hos offren, hur de bemöts och i vilken utsträckning de erbjuds hjälp, både internationellt och i Sverige. Undersökningar som hon tar upp visar att flera länders välfärdssystem uppvisar brister för att behandla denna frågan (ibid.).

2.2 Lagstiftning som orsak till etisk ångest

Chung och Wickham (2015) har skrivit en artikel som berör dilemman som kan uppstå i arbetet med barn som utsatts för sexuella övergrepp kopplat till rättssystemet. Något som lyfts är socialarbetares hantering av konkurrerande behov och skyldigheter samtidigt som de ska erbjuda meningsfullt stöd (Chung & Wickham 2015:530). Deras arbete med fokus på att stödja och behandla trauma hos barn sker i skärningspunkten av lagstiftning, rättssystemet, organisationer och behandling (Chung & Wickham 2015:525). Det innebär att socialarbetaren alltid behöver förhålla sig till lagar samt organisatoriska riktlinjer vilket kan skapa en konflikt gällande vad som är bäst för barnet. Socialarbetaren kan uppleva en form av etisk ångest när lagar och regler inte stämmer överens med de upplevda moraliska skyldigheterna man har vilket i sin tur kan leda till förvirrade beslut (ibid.).

Vidare behandlar artikeln Berottis resonemang om att socialarbetare måste förhålla sig till olika nivåer i sitt dagliga arbete i situationer där det inte finns tydliga riktlinjer kring hur man bör agera och vad som anses vara det bästa sättet för att hjälpa barnen (Chung & Wickham 2015:527). Denna typ av strukturella ambivalens utmanar socialarbetare då de ständigt befinner sig i skärningspunkten mellan olika intressen (ibid.). En motsägande roll som socialarbetare ofta behöver inta är i de fall där ett barn ska genomgå en rättegångsprocess. De behöver dels förbereda barnet för rättegången men ska även agera ett skydd, trots att man många gånger vet att rättegången kommer vara skrämmande för barnet (ibid.). Ett sätt att minimera socialarbetares etiska ångest är att arbeta i ett team som är barnfokuserat och stödjande (Chung & Wickham 2015:531).

2.3 Faktorer som påverkar barns förmåga att berätta om övergrepp

Överlien och Hydén (2003:220) nämner den amerikanska språkforskaren O'Connor som förespråkar att det finns tre typer av berättelser såsom *berättelser man tycker om att berätta*, i form av att man tagit examen från universitet. Den andra typen är *berättelser som måste berättas* och den tredje är *berättelser som inte kan berättas* vilket innefattar ämnen som sexuella övergrepp (ibid.). Vidare menar O'Connor att en berättelse som innefattar sexuella övergrepp och anses vara tabu kan bli till en berättelse som kan berättas, men kan även bli en berättelse som måste berättas (ibid.). Det är upp till de professionella att avgöra om en berättelses karaktär är av *måste berättas* eller *kan inte berättas* (Överlien & Hydén 2003:231-232).

Jackson, Newall och Backett-Millburn (2015) belyser barns perspektiv av att berätta om sexuella övergrepp och menar att barn kan kommunicera vad de varit med om på fyra olika sätt. De kan antingen kommunicera direkt, indirekt, uttryckligt eller underförstått och det är inte ovanligt att barn använder sig av flera kommunikationsstilar under ett och samma samtal. Det som kan sägas om de direkta och uttryckliga stilarna är att de utmanar normerna som finns kring sexuella övergrepp i form av tystnad och hemlighetsmakeri. Den rådande diskursen som finns i samhället kring sex och sexuella övergrepp gör att människor generellt har svårt att prata om det (Jackson, Newall & Backett-Millburn 2015:326).

Carlsson (2004:61) beskriver att en del av traumat som uppstår hos utsatta barn är att de nekas möjligheten att avslöja övergreppen de utsatts för, både förövaren och samhället bidrar till ett hemlighetsmakeri som gör att barnet inte berättar. Det leder till att barnet förnekas sin identitet samt att deras verklighet, erfarenhet och känslor exkluderas (ibid.). Vidare beskriver hon hur vuxna känner äckel, vrede och vanmakt och att det resulterar i att barnen som utsatts för sexuella övergrepp inte får hjälp (Carlsson 2004:59). Ett exempel är att yrkesverksamma generellt inte ställer frågor eller pratar om sexuella övergrepp trots att misstanke finns (Carlsson 2004:58).

Faller och Nelson-Gardell (2010) diskuterar resonemanget kring antalet samtal som bör genomföras med ett barn som misstänks ha utsatts för sexuella övergrepp. Det finns förslag på att man bör minimera antalet samtal med ett barn som utsatts för sexuella övergrepp och att det optimala är att endast genomföra ett enda samtal (Faller & Nelson-Gardell 2010:649). Detta för att inte utsätta barnet för traumat som kan uppstå under processens gång samt för att spara på

resurser. Ytterligare ett resonemang som lyfts är att ett samtal innebär att barnet endast ges en chans att berätta om övergreppet, vilket långt ifrån alla barn är förmögna eller villiga att göra (Faller & Nelson-Gardell 2010:649). Det kan leda till att barnen fortsätter att utsättas för sexuella övergrepp. En kvantitativ studie som jämfört fyra respektive åtta samtal visar att åtta samtal ökar sannolikheten för att sexuella övergrepp mot barn ska uppdagas (Faller & Nelson-Gardell 2010:659-660).

2.4 Arbetets påverkan på socialarbetares känslor

Vîrgă et al. (2020) beskriver att inom yrken som har en hjälpande roll, såsom socialt arbete, har utbrändhetssyndrom erkänts som en professionell risk. Genom att de professionella indirekt exponeras för klienternas traumatiska upplevelser utsätts de för sekundär traumatisering. När man hjälper klienten och lyssnar på detaljer om den traumatiserande upplevelsen och ser de känslomässiga och fysiska symptomen hos klienten riskerar den professionella att drabbas av sekundär traumatisering. På sikt kan detta påverka socialarbetarens känslor, beteenden och värderingar (Vîrgă et al. 2020:2247).

Grant och Kinman (2014:24) tar upp att arbetsrelaterad stress har en stor inverkan på anställda inom socialt arbete i form av psykiska hälsoproblem, nedsatt prestationsförmåga, fysisk sjukdom samt hög omsättning och sjukfrånvaro. Vidare belyser artikeln att studenter känner sig oförberedda inför det praktiska arbetet och att det tenderar att utlösa psykiska och fysiska hälsoproblem (ibid.). En studie som presenteras visar att de socialarbetare som har visat sig vara motståndskraftiga mot stressen har utvecklade reflekterande förmågor, socialt självförtroende, flexibla copingstilar, starka sociala nätverk och en balans mellan arbetet och privatliv (Grant & Kinman 2014:25). De motståndskraftiga socialarbetarna har även visat sig ha bättre förmåga att visa rimlig empati, i form av att de kan bygga medkännande relationer med klienter utan att bli för känslomässigt investerade och påverkade (ibid.). Vidare beskrivs känslomässig intelligens som en komponent som hjälper yrkesverksamma att uppnå rimlig empati och sätta tydliga emotionella gränser. Det kan skydda mot utbrändhet och hjälpa de yrkesverksamma att hantera både sina egna och andras känslomässiga reaktioner mer effektivt (Grant & Kinman 2014:26).

3.0 Metod

I kommande avsnitt kommer vi att redogöra för genomförandet av studien. Detta innefattar *val av metod, förtjänster och begränsningar, metodologiska överväganden, undersökningspopulation och avgränsningar, konstruktion av intervjuguide och informationsdokument, datainsamling, bearbetning av data, kodning och tematisering, forskningsetiska överväganden och studiens tillförlitlighet.*

3.1 Val av metod

För att kunna genomföra vår studie och besvara våra forskningsfrågor valde vi att använda oss av en kvalitativ metod, initierad av en litteraturöversikt för att få en tydlig bild av forskningsfältet och vårt valda ämne. En kvalitativ studie fokuserar på ord och tolkningar snarare än på siffror och fakta (Bryman 2018:454). Vidare kännetecknas en kvalitativ studie av att den är tolkande och utforskande och möjliggör en grundlig utveckling av teman inom ett valt ämne (ibid.). Den kvalitativa datan genererar ofta en flerdimensionell beskrivning av ett valt ämne då den ofta uttrycks verbalt (Lind 2019:149). Likt detta valde vi att undersöka socialarbetares upplevelser av de utmaningar och dilemman som uppstår i deras dagliga arbete med barn som utsatts för sexuella övergrepp. Därmed ansåg vi det lämpligt att använda oss av kvalitativ metod för att få en djupare förståelse av socialarbetarnas upplevelser.

Kvalitativ metod används ofta inom området för samhällsvetenskaplig forskning (Bryman 2018:454). När man studerar samhället är man en del av det man undersöker och söker bland annat kunskap om hur olika samhällsliga fenomen fungerar, hur samhället påverkar människor, makt och förändringsprocesser i samhället (Ahrne & Svensson 2015:8). En fördel med kvalitativ forskning är att den möjliggör för flera beskrivningar av samma fenomen, vilket är optimalt då samhället och sociala problem är komplexa. Det kan dock innebära svårigheter i att jämföra studiens data med liknande studier, då de kan ha genomförts på andra sätt med andra perspektiv (Svensson & Ahrne 2015:25). Genomförandet av vår datainsamling grundade sig i semistrukturerade telefonintervjuer med åtta socialarbetare med en intervjuguide som redskap.

3.1.1 Förtjänster och begränsningar

En kritik som ofta riktas mot kvalitativ forskning är att metoden anses vara subjektiv då forskarens tankar, idéer, känslor, åsikter och tolkningar ges utrymme och därmed riskeras studiens objektivitet (Bryman 2018:64-65). Det i sin tur kan störa forskningsprocessens olika skeenden och kan skapa en svår gränsdragning mellan empirin och den tolkning och analys som görs av empirin (ibid.). Fördelen är dock att en kvalitativ analys möjliggör att undersöka ett ämne djupare, men som tidigare nämnts blir en nackdel istället att resultatet kan bli färgat av den specifika forskarens förförståelse och värderingar (ibid.). Slutsatserna som vi dragit och den analys vi genomfört kan baseras på hur vi tolkar ord istället för hur orden var menade att användas och därmed riskerar studien att resultera i någonting annat om den hade gjorts av andra personer, vilket kan påverka studiens reliabilitet (Hjerm & Lindgren 2010:31). Detta är vi medvetna om och är något som vi kommer tydliggöra i vår studie.

Någonting som vi ser som fördelar med att vi genomförde våra intervjuer via telefon är att det är ett billigt och tidseffektivt tillvägagångssätt. Vidare minskar en telefonintervju risken för att både respondenten och intervjuaren påverkas av egenskaper hos den andra personen såsom etnicitet och klass. Vid en fysisk intervju kan respondentens svar påverkas av personliga egenskaper och föreställningar kring förväntade svar (Bryman 2018:262). Vi ser även begränsningar med vår valda intervjumetod. Då den mellanmänskliga kontakten försvinner och vi gick miste om kroppsspråk och ansiktsuttryck hos den andra personen tenderar en telefonintervju att gå betydligt snabbare än en fysisk intervju, dessutom blir det svårt att avläsa osäkerhet hos den andra personen kring ställda frågor (Bryman 2018:263).

3.1.2 Metodologiska överväganden

Den kvalitativa metod som valts anser vi är lämplig utifrån vårt syfte och våra frågeställningar då vi inte avsåg att samla in stora kvantiteter av material för att kunna analysera det statistiskt. En kvantitativ studie hade bidragit till ett material baserat på en större mängd respondenter och skapat mer generaliserbarhet, men vi hade gått miste om möjligheten att ställa följdfrågor och minskat utrymmet för respondenterna att fritt prata om vad de ansåg relevant. Empirin hade därför varit präglad av våra förutfattade meningar och varit låst till de förutbestämda frågor vi formulerat. Eftersom vi var intresserade av att lyfta upplevelser snarare än att bekräfta vår egen

hypotes bedömde vi kvalitativ metod som adekvat, men genomförandet av intervjuer hade kunnat göras på ett annat sätt. Förslagsvis hade fokusgruppsintervjuer kunnat möjliggöra bredare reflektion. Dock ser vi ett problem med fokusgruppsintervjuer då det finns en risk att respondenternas svar baseras på vad som framkommit från övriga respondenter för att inte sticka ut. Ett inslag som vi diskuterade inledningsvis var att använda oss av vinjetter, en form av fiktiv fallbeskrivning, som presenterats och utgjort ett underlag för diskussion. Vi tror att detta hade kunnat medföra bredare och mer utvecklade svar, samt gett oss olika perspektiv på en och samma situation.

3.1.3 Undersökningspopulation och avgränsningar

Inledningsvis valde vi att använda oss av ett målstyrt urval, som inom den kvalitativa forskningen kännetecknas av att man väljer deltagare på ett strategiskt och genomtänkt sätt för att det ska vara relevant för de forskningsfrågor som har formulerats (Bryman 2018:496-497). Vårt urval av undersökningspopulationen är socialarbetare som möter barn i sitt dagliga arbete. Ofta vill man som forskare ha en variation av populationen i sitt urval för att kunna spegla variationen som finns inom urvalsgruppen i stort, därför har vi valt att intervjua socialarbetare som är verksamma inom olika fält såsom socialtjänsten, barnahus och HVB-hem. Vi har kontaktat våra respondenter genom att skicka ut mail samt ringa till olika arbetsplatser och personer och på så sätt skapa kontakt för att fråga om de vill delta i vår studie. Utifrån vårt målstyrda urval valdes sedan respondenterna slumpmässigt utifrån de som svarade oss och meddelade att de hade möjlighet att delta. Den typ av urval gör att man inte kan generalisera sina resultat till befolkningen i stort (Bryman 2018:496), men resultatet kommer kunna säga någonting om hur våra valda respondenter uppfattar sitt dagliga arbete med målgruppen.

Som ett led i ett bekvämlighetsurval använde vi oss även av ett snöbollsurval vilket innebär att vi tog hjälp av befintliga respondenter som hänvisade oss till ytterligare respondenter. Då vi initialt inte fick lika många svar som vi önskade från de personer och arbetsplatser som vi kontaktade, valde vi istället att fråga de personer som tackat ja till att delta om de hade kontaktuppgifter till andra personer som de trodde kunde tänka sig att ställa upp och som hade erfarenhet av att arbeta med målgruppen. På detta sätt kom vi i kontakt med ytterligare personer som ville medverka och nu ingår i vår studie.

Utifrån vårt valda syfte var det nödvändigt för oss att avgränsa studiens omfång till att kontakta verksamma socialarbetare. Ännu en avgränsning har varit att de socialarbetare som vi kontaktat har arbetat med målgruppen barn, dock valde vi att inte begränsa oss till enbart socialtjänsten utan har involverat socialarbetare från olika fält. Vidare valde vi att inte avgränsa vårt sökande efter respondenter till ett specifikt område i landet, vi kontaktade respondenter främst i Skåne men även från andra delar av landet.

3.1.4 Konstruktion av intervjuguide och informationsdokument

Innan vi konstruerade vår intervjuguide tog vi del av de råd som Bryman (2018) uppmärksammar. Han menar att man bör ordna de olika teman man valt så att frågorna följer temana på ett bra sätt. Vidare menar han att man bör använda ett enkelt språk samt att man ska använda sig av generella frågor som inte är ledande. Han poängterar också vikten av att ställa frågor kring respondentens bakgrund såsom ålder och arbetsroll (Bryman 2018:565-566).

De teman vi valde att använda oss av i vår intervjuguide är: *bakgrund, målgruppen, upplevelser av mötet och avslutning*. Likt det Bryman (2018:566) nämner kring vikten av att ställa bakgrundsfrågor till varje respondent, valde vi att ha det som ett tema i vår intervjuguide för att få en förståelse för personernas kontext och förförståelse. Vidare poängteras även vikten av att välja teman som har förutsättning att besvara valda forskningsfrågor (ibid.), vilket gjorde att vi valde temana *målgruppen* och *upplevelser av mötet*. Det avslutande temat valdes för att fånga upp åsikter eller reflektioner hos respondenterna som inte framkommit tidigare under intervjuerna. Intervjuguiden består av generella frågor och lämnade stort utrymme för oss att ställa följdfrågor kring de ämnen som respondenterna valde att prata om. Därmed ställde vi flera frågor som inte framgår av vår intervjuguide, se bilaga 1. I enlighet med vad Bryman (2018:565-566) föreslår valde vi att ställa öppna frågor, använda oss av enkla ordval samt fråga respondenterna om saker som vi ansåg vara relevanta utifrån deras bakgrund.

Vi konstruerade även ett informationsdokument med kort information kring studien och respondenternas deltagande, detta för att ge respondenterna information om vad deras deltagande innebar. Dokumentet innehåller, i enlighet med det Bryman (2018:179) menar bör finnas med,

syftet med undersökningen, information kring respondentens deltagande, information om frivillighet, anonymitet samt hur materialet ska hanteras.

3.1.5 Datainsamling

Som tidigare nämnt valde vi att använda oss av semistrukturerade intervjuer för att samla in vår data. Genomförandet av intervjuerna baserades på vår intervjuguide som består av olika ämnen och frågor relaterade till våra forskningsfrågor. Som nämnt i tidigare avsnitt, *konstruktion av intervjuguide och informationsdokument*, är intervjuguidens frågor konstruerade för att kunna besvara våra forskningsfrågor och med stöd i tidigare forskning. Detta möjliggör en flexibilitet i form av att vi kunde ställa följdfrågor kring saker som vi uppfattade att respondenterna fann intressanta och relevanta.

När vi fick kontakt med våra respondenter skickade vi vårt informationsdokument till dem för att de skulle få en överblick av studiens syfte och kunna förbereda sig för sitt deltagande. Till följd av rådande omständigheter, med syfte på Covid-19 och den ökade smittspridningen, var det inte möjligt för oss att träffa våra respondenter fysiskt, och efterhand insåg vi att samtliga respondenter inte hade tillgång till samma kommunikationsverktyg. Detta gjorde att vi valde att genomföra intervjuerna via telefon. Vi ringde upp respondenterna på inbokade tider, kontrollerade att de tagit del av vårt informationsdokument och säkerställde att vi fick tillåtelse att spela in intervjuerna. Därefter genomförde vi intervjuerna samtidigt som de spelades in via röstmemon på en Iphone.

Efter varje avslutad intervju transkriberade vi vår insamlade data till text. Detta visade sig vara mer tidskrävande än vi förutsett. Med vetskapen om detta valde vi att genomföra transkriberingen direkt efter varje intervju för att inte behöva transkribera allt material vid ett tillfälle. Det är viktigt att man fullständigt och korrekt redogör för vad som sagts under intervjun då man är intresserad av vad intervjupersonerna säger och hur de säger det (Bryman 2018:577). Till följd av att vi ville uppnå en korrekt återgivning av vad som sagts i skrift fick vi spola tillbaka och lyssna flera gånger på vad som egentligen sagts. En av oss skrev ner orden i text medan den andra ansvarade för att trycka på start och stopp för att effektivisera transkriberingen. Bryman (2018:173) tar upp Holms råd gällande att man bör avidentifiera respondenternas namn redan

under transkriberingen, någonting som vi valde att göra genom att ge respondenterna fiktiva namn.

3.2 Bearbetning av data

Det är inte ovanligt att analysen börjar ta form redan vid inhämtandet av data, då de teman som väljs för analysen kan dyka upp före, under eller efter ett samtal (Svensson & Ahrne 2015:24). Vårt arbete kan liknas vid en primär analys då det är samma personer som har inhämtat materialet som har analyserat det (Bryman 2018:35). När vi var klara med transkriberingen av intervjuerna påbörjade vi vår analys av materialet. Vi valde att använda oss av en tematisk analys för att analysera vårt empiriska material. Det innebär att man granskar sitt material för att identifiera huvudteman som i sin tur underlättar analysen (Bryman 2018:34). En del av analysen är det som kallas för kodning och idealet är att kodningen inleds efter inhämtandet av materialet (Jönson 2010:56-57). När koderna var färdigarbetade började vi förfina analysen med hjälp av tematisering som kommer beskrivas närmare nedan. Analysen kan ses som en reducering av den data man har samlat in och det är nödvändigt för att göra materialet begripligt och meningsfullt (Bryman 2018:34).

3.2.1 Kodning och tematisering

Det går att beskriva kodning som att man skapar en katalog av termer under tiden som man läser igenom materialet (Bryman 2018:698). Jönson (2010:56) menar att det är ett sätt att sortera sitt material samt identifiera mönster, likheter och skillnader. Detta innebär att vi har brutit ner vår data för att underlätta arbetet med att identifiera och analysera vårt material. Hjerm och Lindgren (2010:100) anser att de första koderna kan ses som preliminära och att analysen riskerar att bli lidande om man håller fast vid de första koderna i slutskeedet av bearbetningen av materialet. Vi var därför öppna för att koda om och hitta nya mer relevanta koder under forskningsprocessen. Inledningsvis fetmarkerade vi ord som vi ansåg var av relevans och som var återkommande i vår empiri, därefter skapades övergripande teman utifrån de koder som vi initialt valde ut. För att skapa en tydlighet och underlätta för vår analys använde vi oss av olika färger när vi kodade vårt material.

När vi ansåg att koderna var tillräckligt stabila påbörjade vi tematiseringen vilket var nästa steg i analysen. Tematisering innebär att man sorterar de koder man har valt utifrån det empiriska materialet och kan liknas vid en sorts kodning av koderna (Bryman 2018:116). Till skillnad från skapandet av koderna, där vi utgick från rå text, använde vi istället koderna för att skapa våra teman. Syftet är att skapa en övergripande struktur av materialet genom att dela upp koderna i kategorier som är relevanta i relation till forskningsfrågorna utifrån de mönster som upptäckts (ibid.). Våra första koder låg till grund för fyra övergripande teman. Efter ytterligare en genomgång av empirin ändrades de och blev istället fem stycken. När vi återigen läste igenom vår empiri valde vi till slut temat *socialarbetarnas beskrivningar av svårigheter i sitt dagliga arbete med målgruppen*. Anledningen till att temat valdes var att vi ansåg att empirin möjliggjorde att vi kunde besvara våra forskningsfrågor samt analysera utifrån vald teori. Valt tema gav oss möjlighet till en djupare analys då övriga teman främst baserades på konkreta och beskrivande svar utan reflektion. Därefter skapades nya koder baserat på varje intervjupersons svar som framkommit vid frågor kring vårt valda tema. Nedan presenteras ett exempel koder som skapats utifrån vårt valda tema och ämnar att ge läsaren en tydligare överblick av hur kodningsarbetet sett ut.

Socialarbetarnas beskrivningar av svårigheter i sitt dagliga arbete med målgruppen

Nora	Mona	Sara	Abbe	Adam	Lana	Inez	Ella
Föräldrarna	Väcker mycket känslor	Väcker mycket känslor	Ledande frågor	Skam och tabu	Rädsla	Väcker mycket känslor	Rädsla inför att anmäla
Svårt att särskilja	Svår målgrupp	Rädsla	Föräldrarna	När barnet inte berättar	Hot mot målgruppen	Rädsla	När barnet inte berättar
Väcker mycket känslor	Rädsla	När barnet inte berättar	Arbetsbelastning	Lagstiftning	Väcker mycket känslor	Brist på rutiner	Hypotes

När vi hade slutfört kodning och tematisering började vi att summera vårt resultat för att komma fram till våra slutsatser. Detta presenteras under avsnittet *analys och resultat*.

3.2.2 Forskningsetiska överväganden

Etiska dilemman är alltid något att tänka på när man skriver en uppsats. Sexuella övergrepp mot barn är ett känsligt ämne och genom att undersöka detta riskerar man att inkräkta i människors liv. Något som talar för genomförandet av vår studie är forskningskravet, som innebär att vi bör forska om ämnen som är av relevans samt att redan tillgänglig kunskap förbättras (Vetenskapsrådet 2002). Vi anser att det är av stor relevans att undersöka socialarbetares upplevelser av att arbeta med barn som är utsatta för sexuella övergrepp, då det är en del av deras arbete och ett globalt samhällsproblem. Forskningskravet behöver dock vägas mot individskyddskravet som poängterar vikten av att skydda individer mot de risker som de kan utsättas för i samband med en studie som undersöker känsliga delar av deras liv, de får alltså inte utsättas för någon fysisk eller psykisk skada, förödmjukelse eller kränkning (ibid.). Eftersom vi ska prata om deras arbete kommer vi att få en inblick i barns berättelser som kan vara integritetskränkande. För att se till att vi förhåller oss till individskyddskravet kommer vi aldrig att ställa frågor om specifika barn, eftersom vi är intresserade av socialarbetarnas upplevelser.

Utifrån individskyddskravet finns fyra allmänna huvudkrav för att skydda individer som är en del av forskningen (Vetenskapsrådet 2002). De är informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet, som alla är ämnade att säkerställa att studien genomförs på ett etiskt lämpligt sätt. För att uppnå fullständig anonymitet kommer vi aldrig använda någons namn, varken barnens eller socialarbetarnas. En annan viktig aspekt är att se till att informanterna vet att deltagandet i studien är helt frivilligt, att de inte behöver svara på alla frågor vi ställer och att de har rätt att avsluta deltagandet i studien när de vill utan att ange något skäl för det (Bryman 2018:171). Innan varje intervju försåg vi deltagarna med ett informationsdokument med information kring syftet med studien, hur studien ska genomföras, att informationen kommer att anonymiseras, att deltagandet är frivilligt och att uppgifterna endast kommer att användas för syftet med denna studie.

Ett forskningsetiskt övervägande som vi gjorde var om vi skulle presentera våra respondenter i början av kapitlet *5.0 Analys och resultat*. En kort presentation hade skapat en bredare förståelse för läsaren och deras nuvarande arbetsplats hade kunnat vara intressant information i förhållande till de teorier vi valt. Då handlingsutrymmet påverkas av den organisation man arbetar i och då

rollen som gräsrotsbyråkrat ser annorlunda ut beroende på vilket fält man arbetar inom ser vi en fördel med att redogöra för detta. Vid närmare eftertanke insåg vi att det inte var möjligt utifrån konfidentialitetskravet då en respondent arbetar på en arbetsplats som är väldigt utmärkande och därav hade vi inte kunnat säkerställa att personens identitet hade skyddats. På grund av detta valde vi att stryka en kort presentation av varje respondent och förstår att detta kan påverka vår analys med valda teorier.

3.2.3 Studiens tillförlitlighet

Svensson och Ahrne (2015:25) menar att det finns olika tillvägagångssätt för att göra kvalitativ forskning trovärdig för läsaren, ett sätt är att studien är transparent och möjliggör för diskussion samt kritik. Att vi tydligt har redogjort för vår metod, vårt tillvägagångssätt och bristerna med dem grundar sig i att vi har velat uppnå transparens. En text som ger utrymme för kritisk granskning är ofta mer tillförlitlig än en text som framstår som felfri. Med andra ord är det alltid bättre att vara medveten om eventuella svagheter och brister i sin studie än att vara omedveten om dem, eller försöka dölja dem (Svensson & Ahrne 2015:25). Lind (2019:145) menar att det enda sättet att mäta en studies tillförlitlighet och trovärdighet är genom att läsaren har möjlighet att granska hur arbetet har genomförts.

En annan aspekt som kan påverka studiens tillförlitlighet är möjligheten att generalisera resultatet, detta begrepp är dock någonting som ska användas med försiktighet inom kvalitativ forskning (Svensson & Ahrne 2015:26-28). Ett sätt att närma sig generaliserbarhet kan vara att undersöka om studiens resultat går att överföra på personer eller miljöer som liknar de som man själv studerat (ibid.). Exempelvis kan man jämföra sin studie med andra liknande, i vårt fall skulle det kunna vara andra studier om socialarbetare som arbetar med sexuellt utsatta barn, för att undersöka om resultaten liknar varandra. Om det skulle framkomma att två eller tre liknande studier har kommit fram till samma resultat skulle man kunna säga att resultatet är mer allmänt och inte bara gäller för de respondenter som deltagit i vår studie (ibid.). Efter att ha tagit del av tidigare forskning på området har vi kunnat se att vårt resultat pekar i samma riktning som flera tidigare studier, det är dock omöjligt att veta vad nästa liknande studie skulle resultera i (ibid.). Därav är vi medvetna om att vi inte kan prata om resultatet i vår studie i allmänna termer.

Vidare finns det några kriterier för att studien ska uppnå äkthet eller autenticitet (Bryman 2018:470). Vi anser att vi gett en rättvis bild, vilket är ett av kriterierna, då det innebär att undersökningen har bidragit till en rättvis bild av de olika uppfattningar och åsikter som finns hos respondenterna. Vi har varit noga med att lyfta alla respondenternas åsikter även om vissa har tagit mer plats än andra, och på så sätt försökt ge en rättvis bild av vad som framkommit under intervjuerna (ibid.). De övriga kriterierna berör respondenternas upplevelser av om studien bidragit till en bättre förståelse för deras sociala situation, en bättre bild av hur andra personer i samma miljö upplever sin situation, om de har fått möjlighet att förändra sin situation samt om de har fått möjligheter att vidta de åtgärder som krävs (ibid.). Då vi inte haft möjlighet att återkoppla till våra respondenter är det inte möjligt för oss att bedöma om övriga kriterier är uppfyllda, vilket minskar äktheten av vår studie.

4.0 Teoretiskt ramverk

Kommande avsnitt syftar till att beskriva de teorier som ligger till grund för vår analys. Valda teorier är *handlingsutrymme* och *gräsrotsbyråkrati*. Teorierna har använts parallellt för att beskriva den komplexa yrkesroll som socialarbetare har. De har applicerats på de delar av vår empiri som fokuserar på både individuella och organisatoriska svårigheter i yrkesrollen. Handlingsutrymme är en given del av gräsrotsbyråkratens arbete och vi har valt att presentera det utifrån kunskap, lagstiftning, arbetsbelastning, målgruppens komplexitet och socialarbetares känslor.

Utifrån den empiri som ligger till grund för vår studie samt tidigare forskning på området såg vi ett återkommande mönster som påverkar socialarbetare som deltagit i andra studier. Deras yrkesroll beskrivs som komplex och förde oss till teorin gräsrotsbyråkrati. Begreppet beskriver socialarbetarens roll på ett bra sätt och lyfter utmaningar och dilemman kring att förhålla sig till medborgares behov men samtidigt till organisationers krav och riktlinjer. Detta förde oss vidare till teorin handlingsutrymme som i sin tur hjälper oss att förstå gräsrotsbyråkrati men främst fokuserar på att beskriva det handlingsutrymme socialarbetare innehar.

4.1 Gräsrotsbyråkratens dilemman

Som socialarbetare är den främsta rollen att möta människor i olika utsatta situationer. Många gånger representerar man en organisation och betraktas som en myndighetsperson, samtidigt som man i sitt dagliga arbete möter utsatta människor som man har till uppgift att hjälpa. Lipsky (2010) använder begreppet gräsrotsbyråkrati och syftar till att beskriva den position som bland annat socialarbetare befinner sig i när de möter en medborgare som representant för en myndighet. Vidare beskriver han gräsrotsbyråkratens arbete som präglad av ett stort handlingsutrymme och daglig interaktion med medborgare (Lipsky 2010:27). Arbetet påverkas ofta även av följande arbetsförhållanden: de resurser som man har tillgång till är ofta otillräckliga i förhållande till de arbetsuppgifter som man ska utföra, efterfrågan på tjänster tenderar att öka för att möta utbudet, myndigheters mål tenderar att vara otydliga, motstridiga eller tvetydiga, att mäta prestationen hos medarbetare tenderar att vara svårt, om inte omöjligt, i förhållande till de mål som finns samt att medborgarna som man möter i sitt dagliga arbete ofta är ofrivilliga (ibid.).

Ett problem som ofta påverkar socialarbetares arbete är resursbrist, mängden ärenden är ofta fler än vad man klarar av och resulterar i att mer tid behöver ägnas åt administrativt arbete och mindre tid åt klientkontakt (Lipsky 2010:30). Individuella problem nämns också som någonting som påverkar arbetet som gräsrotsbyråkrat, såsom brist på utbildning och brist på erfarenhet. Ett exempel som beskrivs är polisyret där man behöver arbeta som "lärling" eller aspirant innan man bli betrodd och tilldelas egna befogenheter (Lipsky 2010:31). Han drar även paralleller till nyexaminerade jurister som ofta är otränade i social interaktion med klienter och menar att det kan vara en konsekvens av att komma direkt från en akademisk utbildning till ett yrke som kräver interaktion med medborgare (ibid.). Många gräsrotsbyråkrater upplever sig ha bristande personliga resurser men det innebär sällan ett personligt misslyckande, utan grundar sig snarare i arbetets karaktär och svårigheten att utföra ett "korrekt arbete" i en organisation eller myndighet med tvetydiga mål (ibid.).

Ett sätt att hantera det stora ansvar som kommer med rollen som gräsrotsbyråkrat är att förneka det handlingsutrymme som man ofta besitter. Yrkesverksamma försöker förneka att de har inflytande, är fria att fatta beslut eller har möjlighet att erbjuda servicealternativ (Lipsky 2010:149). Att strikt efterleva regler eller vägra att göra undantag när det finns möjlighet till det är en typ av försvar mot att man har möjlighet att agera som medborgarna önskar. Det är också ett sätt att nedtona pressen från medborgarna men även ett skydd från att behöva möta sina egna brister (ibid.). Det kan innebära ett sätt att avvärja medborgares önskningsar men det kan även förstås som attityder som skapade i, eller förstärkta av, den klyftan som uppstår mellan förväntningarna de har på sig själva och deras upplevda förmåga (ibid.).

Behovet av utbildning och erfarenhet är större för de som arbetar med klientgruppen barn inom det sociala arbetet och deras yrkesroll beskrivs som den ultimata gräsrotsbyråkraten (Lipsky 2010:233). Å ena sidan har de lagstadgade befogenheter att placera barn, å andra sidan förväntas de använda sina befogenheter så sällan som möjligt och istället använda sina sociala förmågor för att stödja och hjälpa familjer för att undvika att ett ingripande behöver ske (ibid.). Då deras beslut kan leda till stora konsekvenser för barn och familjer utgör detta en stor svårighet för socialarbetare att navigera mellan de olika angreppssätten. Att besluta att separera ett barn från sin familj är ett riskfyllt beslut som kan leda till allvarliga konsekvenser. Dels kan agerandet att

ingripa orsaka skada och vara svårt att återhämta sig från, även om barnet senare återförenas med familjen, men socialarbetarens underlåtenhet att agera kan resultera i att ett barn tvingas leva i ett hem med våld eller försummelse. De val som socialarbetaren står inför är sällan tydliga och kräver därför extra utbildning och erfarenhet för att bemästra rollen (Lipsky 2010:233).

4.2 Gräsrotsbyråkratens handlingsutrymme

I rollen som gräsrotsbyråkrat behöver professionella ständigt förhålla sig till de lagar och riktlinjer som tillämpas inom organisationen samt till den hjälpsökande medborgarens behov (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:16). Organisationer har delvis en påverkan på socialarbetarens handlingsutrymme i form av rutiner, tolkningar och traditioner. Verksamheten som socialarbetaren arbetar inom blir en form av moralisk institution där det inte finns några självklara rätt eller fel. Agerandet och värdeladdningar ligger hos den som utför arbetet men kan även präglas av samhället (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:37). Även individuella faktorer hos både socialarbetare och klient samt mötet dem emellan har en påverkan på handlingsutrymmet och hur det används (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:16). Ofta har man stor frihet i sin yrkesroll som socialarbetare, vilket även skapar ett individuellt ansvar, där det är upp till den professionella hur man väljer att hantera och använda sig av det utrymme man förfogar över (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:16-17). Detta resulterar i att socialarbetaren ständigt behöver reflektera över sina handlingar och fundera över vems ärende man går (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:19-20). Ett exempel som nämns är hur socialarbetare i nazismens Tyskland å ena sidan stödde de handlingar som samhället utförde, samtidigt som de tog hand om nazismens offer (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:19). Vid en tillbakablick kan det anses konstigt men det är viktigt att förstå att vi är en produkt av det samhälle vi lever i, men vi har också möjlighet att bidra med förändring (ibid.).

Som socialarbetare utför man saker, man handlar, det kan innebära att man gör olika saker såsom att fatta ett beslut eller ringa ett samtal. En handling beskrivs ofta som aktiv men underlåtenhet att agera är också en handling, vilket är viktigt att poängtera. Handlingsutrymme innebär inte endast att man har möjlighet att själv välja, utan man behöver även besitta kompetens för att kunna bedöma rimligheten i de val man gör (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:24). Det innebär att handlingsutrymme utgörs av att handla mellan regler, inte att endast förhålla sig till regler eller avsaknaden av regler. Detta i sin tur skapar en makt hos socialarbetaren som har möjlighet att

tolka lagar och regler (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:25). Man kan välja förneka eller acceptera de utrymme som man givits av organisationen eller välja att arbeta för att utöka det.

De dilemman som uppstår för socialarbetare kan inte undvikas och gör socialt arbete till en relativ verksamhet som utgår från osäkerhet (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:31). Detta är någonting som möjliggör för en kreativitet inom det sociala arbetet och man kan välja att se osäkerheten som en möjlighet. Det förs diskussioner kring huruvida regler och riktlinjer kan bidra med ökad trygghet och säkerhet i socialarbetares arbete, men komplexiteten i det sociala arbetet kan inte förklaras genom en specifik metod (ibid.). Osäkerheten är ofrånkomlig och en given del inom det sociala arbetet, utmaningen är att finna sig i osäkerheten och utifrån den skapa sin yrkesroll. Socialt arbete skapas och reproduceras kontinuerligt genom handlandet och genom interaktion människor emellan där socialarbetaren har en del i att forma vad det ska bli (ibid.). Det är därför av vikt att socialarbetare förstår den kontext de befinner sig i samt den mellanmännsliga interaktionen (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:56).

4.2.1 Kunskapens påverkan på handlingsutrymmet

Svensson, Johnsson och Laanemets (2008:218) lyfter vad Denvall menar är problematiskt med att socialarbetarnas kunskap skapas utifrån sina egna erfarenheter. Ofta uppkommer erfarenheterna i en miljö som är stressig där det sällan finns tid för reflektion och utveckling. Detta kan i sin tur leda till att den erfarenhetsbaserade kunskapen reproducerar felaktig kunskap (ibid.).

Någonting som kan skapa en trygghet hos den yrkesverksamma är att finna kunskap som förenklar förståelsen av olika processer (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:222). Målet är att skapa säkrare kunskap som i sin tur resulterar i att man kan reflektera över vad som händer och i vilket sammanhang det sker. På så sätt skapas gemenskap, språk och förhållningssätt men det är också ett sätt att legitimera sitt agerande och ett sätt att dölja sin osäkerhet (ibid.). Även om det finns osäkerhet kring vilken kunskap som är bäst, behöver man i rollen som socialarbetare agera och har ofta inte tid att fundera över vad det bästa alternativet är.

Det är ibland rätt bara att göra något, oavsett vad man gör, och då handlar det om att man som socialarbetare måste leva både med osäkerheten och med den etiska problematiken i att avgöra vilket

handlingssätt som är bäst, eller kanske rent av bara minst dåligt (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:223).

I praktiken behöver socialarbetare ofta agera utan specifik kunskap men det ideala vore att handlingar och kunskap kan knytas samman. När det uppstår en situation där socialarbetaren måste agera utan specifik kunskap blir det sociala arbetet ett moraliskt projekt, vars handlingar präglas av vad som anses vara rätt utifrån de normer som råder (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:222)

4.2.2 Känslor i handlingsutrymmet

Människor har förmågan att förstå andra människors perspektiv och föreställa sig hur andra resonerar (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:57). Det gör att vi kan förhålla oss till de normer som råder och anpassa vårt beteende efter omgivningen och det samhälle vi befinner oss i. Kunskapen kring vilka normer som råder kan skapas genom reaktionen från andra personer i en specifik situation. Alltså präglar normer även hur vi interagerar med människor i vår omgivning (ibid.).

Socialarbetare möter människor i olika livssituationer och samlar dels egna erfarenheter men formar även andra människors erfarenheter (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:58-59). I mötet skapas både positiva och negativa känslor, dock är det lätt att energi präglas av negativitet då medborgaren ofta har någon form av socialt problem och befinner sig i negativt laddade livssituationer (ibid.). Som socialarbetare kan det vara önskvärt att utnyttja sitt handlingsutrymme och försöka skapa positiv energi och sprida positiva känslor för att ge klienten bättre förutsättningar. Människor söker generellt efter positivt laddade situationer då de bidrar med en känsla av välbefinnande och positiv självbild. Negativa känslor är däremot någonting som människor generellt drar sig för då de väcker känslor av olust och obehag (ibid.). Socialarbetaren besitter vanligtvis en högre maktposition än medborgaren och därför är det enklare för den professionelle att förmedla sin sinnesstämning än tvärtom (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:62). Dock är det viktigt att poängtera att båda parter påverkar varandra i mötet och även socialarbetaren kan applicera medborgarnas känslor på sig själv (ibid.).

Svensson, Johnsson och Laanemets (2008:105) hänvisar till Wåglund som menar att det är centralt i sin yrkesroll är att ha god självkänedom. Det är viktigt att vara medveten om sina egna känslor och behov för att de inte ska över i mötet med klienten. Det som byggs upp genom samspelet mellan professionell och klient är en viktig del av yrkesrollen (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:105). Vidare lyfter författarna Scheff och Starrins resonemang kring att de känslors som har störst påverkan på människors självkänsla är känslorna skam och stolthet, som är varandras motpoler (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:62). Känslan av skam baseras på individens tidigare erfarenheter och uppstår i interaktion med andra. Känslan av skam tar över andra känslor och uppstår ofta plötsligt, därefter kopplas det till självkänslan och tidigare erfarenheter (ibid.). Det finns två olika sätt att hantera detta, antingen väljer man att acceptera och erkänna känslan när den uppstår eller går man i försvar och skyddar sig själv. Avgörande för hur man väljer att agera är tidigare emotionella erfarenheter, exempelvis kan svag självkänsla och tidigare negativa känslor ligga till grund för hur man agerar (ibid.).

5.0 Analys och resultat

Efter genomförandet av vår studie och under bearbetningen av vårt material såg vi olika mönster. Något som blev tydligt för oss är att socialarbetare som möter barn som utsatts för sexuella övergrepp bedriver ett komplext och svårt arbete där många olika faktorer bidrar till deras möjlighet att utföra ett bra arbete. Respondenterna lyfte under intervjuerna olika utmaningar och dilemman, både individuella och organisatoriska och det är dem vi har valt att lyfta i vår analys. Vi kommer analysera de olika utmaningarna utifrån teorierna *gräsrotsbyråkrati* och *handlingsutrymme*.

5.1 Organisatoriska utmaningar och dilemman

De organisatoriska svårigheter som vi kunde utläsa i vår empiri och kommer analysera i följande avsnitt är *osäkerhet i yrkesrollen kopplat till bristande kunskap, arbetsbelastning som en begränsning av handlingsutrymmet* och *gräsrotsbyråkraten i korsning av barns behov och lagstiftning*.

5.1.1 Osäkerhet i yrkesrollen kopplat till bristande kunskap

Tidigare forskning visar att socialarbetare upplever socionomutbildningen eller motsvarande utbildning som irrelevant när det kommer till vissa målgrupper (Kwhali et al. 2016:2222-2223). De har istället tillgodogjort sig kompetens genom sitt arbete eller genom handledning och råd från mer erfarna kollegor (ibid.). Bristande kunskap har visat sig bidra till en känsla av osäkerhet kopplat till den professionella rollen hos socialarbetare och en rädsla kring att hantera ärenden felaktigt (Søftestad & Toverud 2013:1515). Det har framträtt genom överreaktion vid bedömning av barnets känslouttryck eller genom att missa signaler och därmed bidra till en fördröjning i upptäckten av barn som blivit sexuellt utsatta (ibid.). Arbetet som gräsrotsbyråkrat kommer med ett utrymme att handla, göra bedömningar och egna val men det förutsätter också att man har kompetens för att kunna bedöma rimligheten i de val man gör (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:24). En handling kan vara aktiv men även underlåtenhet att handla är en handling i sig (ibid.). Underlåtenhet att handla till följd av rädsla för att göra fel är någonting som Sara belyser:

Vi har socionomer som har jobbat i flera år som tror nästan att, nej men nästan att man skadar barn om man pratar med dem på det sättet och så va, så det finns ju enorm okunskap.

Känslan av okunskap som resulterar i en känsla av osäkerhet nämns av flera av respondenterna som deltagit i studien. Inez menar att okunskap och rädsla är sammankopplade och att det finns både på fältet men även bland de personer som utbildar på universiteten. Hon menar också att man inte får någon utbildning i att möta de starka känslor som ofta uppstår kring barn som utsatts för sexuella övergrepp. Sara menar att det inte finns adekvata utbildningar för att arbeta med den specifika målgruppen och beskriver vidare sin upplevelse av problematiken med bristande utbildning:

Jag tänker ju att, jag kan ju bli bedrövad över att man inte, i dom program, och kanske främst socionomprogrammet, att man faktiskt inte får en sån här utbildning som faktiskt bara är given tycker jag kring, kring övergrepp och trauma och sexuella övergrepp är ett folkhälsoproblem och ses som det både i USA och England men i Sverige är det ungefär när vi kommer ut, “nä vi har aldrig sådana ärenden”, och sen när man börjar prata om det så finns det ju massor va.

Samtliga personer som deltagit i studien och som är utbildade socionomer har uttryckt att utbildningen varit bristfällig när det kommer till att förbereda dem för att arbeta med målgruppen. De två personer, Lana och Ella, som har studerat psykoterapi och social omsorg beskrev till skillnad från övriga respondenter att de känner sig förberedda för arbetet med målgruppen med hänvisning till den kunskap de besitter till följd av just utbildning och kurser. Det är dock inte enbart utbildning som bidrar till kunskap på området. Ella nämner att utbytet av erfarenheter mellan kollegor bidrar till att öka kunskapen på arbetsplatsen. Hon nämner även att erfarenhet är

någonting som bidrar med kunskap gällande arbetet med målgruppen. En nackdel med detta kan beskrivas genom Denvalls resonemang som Svensson, Johnsson och Laanemets (2008:218) lyfter gällande att kunskap bygger på erfarenheter som reproduceras på arbetsplatser och bland socialarbetare, då det finns en risk att den erfarenhetsbaserade kunskapen upprepar felaktig kunskap. Som tidigare nämnt har våra respondenter uttryckt att socionomutbildningen inte har gett dem kunskap på området och att de istället tillgodosett sig kunskap genom erfarenhet. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008:219) lyfter även det Svensson menar i form av att erfarenheten kan ha tillkommit i en stressig miljö och kan vara beroende av sin kontext i form av att varje klient är specifik och att omständigheterna till de aktuella fallen skiljer sig. Trots detta menar han att det finns en strävan efter gemenskap om likformighet som kan innebära att man försöker se världen likartat, trots dess komplexitet (ibid.).

Carlsson (2004) belyser problematiken kring att det råder stor brist på utbildning inom området sexuella övergrepp. Hon poängterar främst bristen på kunskap, både internationellt och i Sverige, gällande offrens behov, hur de bemöts och i vilken utsträckning de erbjuds hjälp (Carlsson 2004:59). En studie som gjorts på ett ostuderat område, nämligen socialarbetares perspektiv på att arbeta med barn som utsatts för sexuella övergrepp, visar att respondenterna betonar vikten av adekvat kompetens i sitt arbete (Søftestad & Toverud 2013:1511). Deltagarna hade huvudsakligen en kandidatexamen i socialt arbete som de ansåg vara bristfällig och irrelevant. Resultatet visade även att socialarbetare upplever sig sakna utbildning, kunskap och erfarenhet kring den komplexa målgruppen. Abbe, Adam och Inez som deltagit i vår studie uttryckte i enlighet med tidigare forskning att socionomutbildningen inte förberett dem för arbetet med målgruppen och ansåg att det är en väldigt generell akademisk utbildning som inte ger utrymme till spetskompetens. Detta återfinns även bland respondenter i Søftestad och Toveruds (2013:1515) studie som upplevde att de hade små möjligheter att tillgodose sig fördjupad kunskap inom området. I förhållande till den okunskap som yrkesverksamma socialarbetare vittnar om menar Lipsky (2010:233) att kunskap hos socialarbetare som arbetar med barn är speciellt viktigt, detta då de beslut de tar kan få stora konsekvenser, oavsett om de väljer att handla eller att inte handla. Abbe beskriver sin upplevelse av socionomprogrammet:

Det kändes som att jag har gått en utbildning för att jag sen ska plugga vidare och forska mer än att jag har förberetts att komma vidare ut i socialtjänsten. Det är min känsla när jag tänker tillbaks på den tiden att det är, i och med att socionomyrket är så brett, att man kan jobba inom så mycket då, så duttar man bara lite här och var. Och man dyker inte riktigt ner i någonting.

Den osäkerhet som tidigare nämnts kan bero på olika komponenter, däribland bristande kunskap hos den yrkesverksamma socialarbetaren. Osäkerheten i arbetet beskrivs som en självklarhet och socialarbetare kan välja att se det som en möjlighet istället för en begränsning (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:31). Detta skapar utrymme för kreativitet inom det sociala arbetet, och för att skapa trygghet kan den yrkesverksamma finna kunskaper som kan förenkla förståelsen för olika processer (ibid.). I enlighet med det beskriver Inez att hon valde att söka efter kunskap inom det nätverk hon hade tillgång till, såsom psykologer på BUP, personal på barnahus och poliser, vilket kan ses som att hon utnyttjade det handlingsutrymme hon besitter och tog möjligheten att utvecklas för att i sin tur utöka sitt handlingsutrymme.

5.1.2 Arbetsbelastning som begränsning av handlingsutrymmet

Lipsky (2010:30) lyfter resursbrist som en av de komponenter som påverkar socialarbetares arbete. Ofta är mängden ärenden fler än vad man klarar av och inte sällan ägnas mycket tid åt administrativt arbete och desto mindre till klientmötet (ibid.). Detta går att känna igen i Abbes erfarenhet av att den del av hans arbete som ofta drabbas av tidsbrist är samtalen med barnen:

Sen handlar ju mycket om min tid också mina förutsättningar att göra ett bra jobb där, det är en arbetsbelastning som gör att man har inte så mycket tid till det, barnsamtal till exempel. Det är oftast där det fallerar.

Även Søftestad och Toverud (2013:1516) benämner hinder som respondenter i deras studie har lyft. Svårigheterna beskrivs främst finnas på organisatorisk nivå i form av hög arbetsbelastning, utmaningar i det enskilda fallet och bristande tid för samarbete. De nämner även personalbrist till följd av sjukskrivningar, föräldraledighet, lång semester och korta vikariat (ibid.). En av våra respondenter, Ella, beskriver att hon skulle vilja arbeta och utreda på ett helt annat sätt, men att tiden begränsar henne. Vidare menar hon att kvalitén på utredningarna inte är vad de borde vara i form av att man inte tar tillräckliga kontakter och tonar ned allvaret i en anmälan för att man känner att man inte har tid, vilket gör att utsatta barn riskerar att bli förbisedda. Hon är för tillfället sjukskriven och menar att arbetet kan vara en bidragande faktor till hennes sjukdomsbild då hon, som erfaren socialarbetare, ofta får stödja mindre erfarna kollegor och vara involverad i betydligt fler ärenden. Grant och Kinman (2014:24) beskriver att den typ av arbetsrelaterad stress, som Abbe benämner ovan, kan påverka de anställda i form av psykiska hälsoproblem, nedsatt prestationsförmåga, fysisk sjukdom samt hög omsättning av personal och sjukfrånvaro. Författarna hävdar även att arbetsrelaterad stress är den vanligaste orsaken till att socialarbetare väljer att lämna sitt arbete inom den sociala sektorn (ibid.).

Lipsky (2010:27) hävdar att gräsrotsbyråkratens arbete ofta påverkas av rådande arbetsförhållanden på en arbetsplats och de resurser som finns ofta beskrivs som otillräckliga i förhållande till de arbetsuppgifter man ansvarar för att utföra. Som socialarbetare inom området för barn som utsatts för sexuella övergrepp är den huvudsakliga uppgiften att bistå hjälp till barnet som befinner sig i en utsatt situation. En av våra respondenter, Abbe, berättade att man gjort en tidsundersökning på arbetsplatsen där det visade sig att socialsekreterarna spenderar väldigt lite tid med barnen, i snitt två gånger under en utredning, som kan ta upp till fyra månader. Faller och Nelson-Gardell (2010:649) för en diskussion kring hur många samtal man bör ha med ett barn som misstänks ha utsatts för sexuella övergrepp. Det finns polariserade åsikter om detta och vissa menar att endast ett samtal är nödvändigt då man inte vill utsätta barnet för mer trauma och spara på resurser. Andra hävdar att fler samtal är optimalt för att ett barn ska ges möjlighet att avslöja om övergrepp begåtts. Vidare menar de att barnet endast ges en chans att berätta om endast ett samtal genomförs, vilket i sin tur kan leda till att barnet fortsätter att utsättas för sexuella övergrepp (Fallér & Nelson-Gardell 2010:659-660). Slutligen lyfter de en kvantitativ studie som kommit fram till att åtta samtal ökar sannolikheten för att sexuella övergrepp mot barn ska uppdagas i jämförelse med om endast fyra samtal genomförs (ibid.). Inez beskriver:

Det kan vara att man bara är väldigt stressad också. Att de kan ju faktiskt ha sagt någonting som antyder det här i ett möte och det kanske är första gången det säger någonting, men om jag då som socialsekreterare är jättestressad och redan är i nästa möte i huvudet, då kan man ju missa det så också. Så att det behöver ju inte alltid vara ovilja eller okunskap, det kan vara arbetsmiljön och förutsättningarna överlag.

5.1.3 Gräsrotsbyråkraten i korsningen av barns behov och lagstiftning

Undersökningar som Carlsson (2004:59) lyfter i sin studie visar att välfärdssystemet i flera länder har stora brister när det kommer till att hantera frågan gällande sexuella övergrepp mot barn. En stor aspekt som påverkar gräsrotsbyråkratens dagliga arbete är förmågan att tolka lagstiftning, regler och riktlinjer samtidigt som hänsyn ska tas till den hjälpsökandes behov. Att befinna sig mellan stat och medborgare är ett utmärkande kännetecken för en gräsrotsbyråkrat och visar på den komplexitet som arbetet innebär (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:16-17). Lipsky (2010:3) skriver att socialarbetare ofta representerar en organisation och betraktas som en myndighetsperson, vilket innebär att man möter medborgare samtidigt som man representerar en myndighet. Parallellt har de som uppgift att erbjuda hjälp och stöd utifrån vad som är bäst för den enskilde, samtidigt som hänsyn behöver tas till de lagar och system som finns. Abbe beskriver att tvångslagstiftningen i Sverige i form av Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU 1990:52) ibland gör det problematiskt att erbjuda den hjälp man anser att ett barn behöver utifrån sin professionella bedömning. Detta då det krävs omfattande underlag för att få till ett beslut om LVU och då detta är någonting man gärna undviker, samtidigt som föräldrarna till barnet har rätt att tacka nej till frivillig hjälp via SoL. Han efterfrågar någonting som han kallar för "mellantvång", i de fall där han bedömer att barnet behöver hjälp men där föräldrarna tackar nej. Inez beskriver en liknande svårighet med tvångslagstiftningen:

Och ofta tyvärr så läggs det ju också ner hos socialtjänsten om inte familjen önskar vidare hjälp

och det inte finns grunder för ett LVU och jag tror, det är där barnen får mest illa att efteråt när alla vuxna har kommit och frågat alla dom här jobbiga frågorna, man har varit på barnförhör och allt möjligt och sen ingen berättar vad dom har varit med om, ingen ger dom ett sammanhang och ingen finns kvar efteråt och frågar, hur mår du? Jag tror nästan det är värre.

Socialarbetares arbete påverkas genom att de står handfallna om föräldrarna nekar frivillig hjälp men det är barnen som drabbas hårdast. Inez beskriver även problematiken kring att det är svårt att få till tillräckliga bevis i en polisutredning för att ett sexuellt övergrepp mot ett barn ska leda till åtal. När åtal läggs ner resulterar det många gånger i att även socialtjänstens utredning läggs ner vilket i sin tur påverkar ett barn negativt i en situation där de har tagit mod till att våga berätta vad de blivit utsatta för. Inez menar:

Och där blir det ju svårt för jag, det är, man fick ju inte riktigt svar men man kunde se att det fanns ju saker där. Och problemet där är ju att ja men det läggs ner men har man utsatt barnet för större övergrepp genom att genomgå hela den här rättsprocessen och efteråt när det läggs ner och det här barnet kanske blir äldre, den kommer ju inte, vad får den för hjälp då, kan jag tänka på.

Forskning som vi tagit del av lyfter i enlighet med vad Inez menar att det skapas ett dilemma när ett barn genomgår en rättegångsprocess. Detta eftersom socialarbetaren behöver förbereda barnet inför rättegången samtidigt som de behöver agera som ett skydd, trots vetskapen att rättegången sannolikt kommer vara påfrestande och skrämmande för barnet (Chung & Wickham 2015:527).

Ytterligare ett resultat som vi kunde se i vår empiri kopplat till lagstiftning var det som två av respondenterna nämnde som en svårighet i sitt arbete. Vi ställde frågan kring det mörkertal vi läst om i tidigare forskning och undrade om respondenterna ansåg att en rutinfråga borde införas för att kunna upptäcka sexuella övergrepp mot barn i en bredare omfattning. Adam menade att lagstiftning inte gör detta möjligt med bakgrund av att SoL 11 kap § 2 reglerar att socialarbetare inte ska utreda mer än vad de har fog för att utreda. Han menar att om det inte finns någon misstanke kring sexuella övergrepp och barnet inte berättar någonting är detta inte en fråga som bör ställas. Även Ella hänvisade till samma lagrum:

För det som är viktigt i det här är att många gånger så kanske vi får in en anmälan som absolut inte handlar om varken våld eller sexuella övergrepp utan det kan vara något annat mer än vad, nästan ovidkommande och då, och vi, det står ju i lagtexten till och med att vi ska inte utreda mer än vad vi ska liksom och då är det inte alltid att vi ens närmar oss den typen av frågor för att det finns inga sådana insinuationer.

I Sverige jobbar man aktivt med återförening när det kommer till barn och föräldrar där det uppdragats missförhållanden. Ett barn som har blivit sexuellt utsatt och placerats i en annan familj kan komma att behöva genomgå en återföreningsprocess. Sara uppmärksammar detta och menar att små barn kan komma att tvingas bo tillsammans med sin förövare som kanske våldtagit dem under långa tider. Som tidigare nämnt behöver socialarbetare inom det sociala arbetet ha god kunskap om bland annat den lagstiftning som råder. Dock menar Svensson, Johnsson och Laanemets (2008:98) att professionella som arbetar inom familjerättsligt arbete behöver ökad kunskap om lagstiftning. Adam belyser svårigheten som kan finnas kring att tolka barnkonventionen som blev en del av svensk lagstiftning 2020:

Det viktigaste är ju att försöka anpassa innehållet precis som barnkonventionen säger och ge

information och just försöka anpassa, det är inte lätt.
Men anpassa det helt enkelt utifrån barnens ålder och
mognad.

Svensson, Johnsson och Laanemets (2008:24) betonar att handlingsutrymme inte endast innebär att man som socialarbetare behöver förhålla sig till lagar och regler, det innebär många gånger att handla mellan regler och kräver kompetens för att den yrkesverksamma ska kunna bedöma rimligheten i de val man gör. Lipsky (2010:149) menar att det stora ansvar som gräsrotsbyråkrater har ibland hanteras genom att den enskilde väljer att förneka det. Dels görs det för att hantera pressen från medborgarna och samhället men också för att skydda sig från att behöva uppmärksamma sina egna brister (ibid.). Tidigare forskning på området belyser att barn som nekas möjlighet att avslöja övergreppen utsätts för ytterligare ett trauma. Detta sker eftersom både förövaren och samhället bidrar till ett slags hemlighetsmakeri (Carlsson 2004:61). Inez ställer sig kritisk till hur hennes arbetsplats agerande i ett enskilt fall. Hon delgav oss en historia om när hon ville göra en polisanmälan men blev nekad detta av sin chef och därför hotade med att säga upp sig. När vi frågade varför hon inte fick göra anmälan uttryckte hon:

Jag tror det mer handlade om prestigen hos socialtjänsten för då fanns det tidigare kännedom om det här som man inte har gjort något om, åt, sen uppdagades det igen och då handlar det nog mer om att det inte, att man inte vill att det ska, skulle se dåligt ut att man inte hade gjort något tidigare. Då var det bättre att inte göra.

Något som lyfts i tidigare forskning är socialarbetarens roll i skärningspunkten mellan att erbjuda behandling samt förhålla sig till lagstiftning, rättssystem och organisationen i sig (Chung & Wickham 2015:525). Detta kan skapa en konflikt hos socialarbetaren gällande vad som är bäst för barnet när den upplevda moraliska skyldigheten inte stämmer överens med aktuell lagstiftning. Det beskrivs som en etisk ångest som i sin tur kan leda till förvirrade beslut (ibid.). Svensson,

Johnsson och Laanemets (2008:37) för ett liknande resonemang kring det moraliska projekt man ofta driver i sin roll som gräsrotsbyråkrat.

Att strikt förhålla sig till de regler som finns trots att det finns ett stort handlingsutrymme för att möta medborgarnas önskningsar kan som tidigare nämnt ses som ett skydd för att inte behöva möta sina egna brister (Lipsky 2010:149). Svensson, Johnsson och Laanemets (2008:26) lyfter Lundquists resonemang kring de fyra förhållningssätt som tjänstemän kan välja att inneha. Han menar att man kan välja att vara lojal, vissla, väcka eller obstruera och att man ibland måste kombinera dem. Det handlar inte bara om att ha ett val utan att ta ställning (ibid.). Socialarbetare behöver förstå de regler som råder men det betyder inte att de behöver acceptera eller försvara dem. En handling behöver inte vara aktiv, underlåtenhet att handla är också en handling, vilket Sara beskriver:

Ofta tänker socialtjänsten att det här är egentligen BUP som ska göra det här, ehm, och sen gör ju inte BUP något och då, då följer man alltså inte den lagstiftning man har att följa, socialtjänstlagen som är väldigt tydlig med att socialtjänsten har det yttersta ansvaret så om BUP inte tar sitt ansvar så måste ju socialtjänsten göra det, men så görs inte det, ingen gör någonting helt enkelt.

5.2 Individuella utmaningar och dilemman

De individuella svårigheter som vi kunde utläsa i vår empiri och som kommer analyseras i följande avsnitt är *osäkerhet i yrkesrollen kopplat målgruppens komplexitet* och *socialarbetarnas känslor i arbetet med barn som utsatts för sexuella övergrepp*.

5.2.1 Osäkerhet i yrkesrollen kopplat till målgruppens komplexitet

Rädsla för att göra fel går att koppla till osäkerhet vilket är ett givet element inom det sociala arbetet. Svensson, Johnsson och Laanemets (2008:37) lyfter diskussionen kring att riktlinjer och rutiner kan skapa en trygghet och säkerhet för socialarbetare. De menar att riktlinjer kan skapa en

större tydlighet och förenkla arbetet, men att det inte går att skapa enkla modeller för det breda fält som socialt arbete utgör (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:37). Osäkerheten är oundviklig och en given del av socialarbetares yrkesidentitet, därför blir utmaningen att vara säker i sin osäkerhet och se det som en möjlighet snarare än ett hinder (ibid.). En grund till osäkerhet hos de yrkesverksamma som vi kunnat utläsa som ett återkommande mönster i vår empiri är målgruppens komplexitet. De flesta av respondenterna har uttryckt svårigheter kring att utläsa om ett beteende är ett resultat av sexuella övergrepp eller någonting annat. Nora, Mona, Abbe, Lana och Ella beskriver att ett sexuellt beteende kan vara ett symptom på sexuella övergrepp, men att det å andra sidan kan vara en del av den sexuella utvecklingen. Mona upplever att barn som utsatts för sexuella övergrepp är det svåraste ämnet att beröra inom det sociala arbetet och socialtjänsten. Ella menar att man inte kan peka ut drabbade barn på gatan och att de inte går att särskilja från andra. Hon beskriver vidare:

Det är väl den första fördomen som jag stöter på ofta i min profession och så, det är ju att det är asså socialt utsatta barn som drabbas av övergrepp från en närstående. Det är ju helt fel, så är det ju inte, det förekommer i alla samhällsgrupper och så. Sen barnen agerar ju på olika sätt såklart, jag tänker att man behöver väl vara uppmärksam på, ja men en del som är väldigt, jag tycker inte om att man pratar om asså normer och så, men barn som agerar på olika sätt gör ju det av en anledning.

Även Sara och Inez håller med om att symptomen kan vara typiska beteenden för när barn far illa överlag även om vissa saker alltid kan ses som en indikation på att det är någonting som inte stämmer. Nora uttrycker en önskan om att det skulle finnas ett enkelt sätt att beskriva målgruppen på för att kunna identifiera de barn som faller offer för sexuella övergrepp. I likhet med Inez och Ella säger Nora att målgruppen ser ut på samma sätt som resten av samhället och är en heterogen grupp. Dock menar Lana att barn som bor i "utsatta områden" är mer benägna att falla offer för sexuella övergrepp. En svårighet som kopplas till det sociala arbetet är att de olika sociala

grupperna inte är entydiga och definierade (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:122). Det finns en rad olika faktorer som har betydelse och heterogeniteten inom målgrupper gör socialt arbete till en komplex praktik (ibid.).

Svensson, Johnsson och Laanemets (2008:97-98) tar upp Ellströms resonemang kring att det finns en strävan inom det sociala arbetet att de professionella som bedriver arbetet ska vara utbildade socionomer. Detta då de bedöms vara kompetenta och kunniga inom de olika delar som arbetet kräver t.ex människors livsvillkor, kunskap om lagstiftning, socialpolitik, utredningsmetodik, behandlingsmetoder samt bemötande av människor i utsatta situationer (ibid.). Vidare beskriver Lipsky (2010:27) att ytterligare en given del av socialarbetares arbete är att de medborgare man möter i sitt arbete ofta är ofrivilliga, vilket kan innebära att de är omotiverade, motvilliga eller svåra att nå. Socialarbetare som deltagit i vår studie har nämnt att någonting som försvårar deras arbete är att det kan vara svårt att få barn att berätta om övergrepp och att det i sin tur gör att de står maktlösa i sin hjälpande roll. Sara menar att det finns barn som bestämt sig för att inte prata och att det inte finns mycket för den professionella att göra i en sådan situation. Detta dilemma beskrivs även av Adam som menar att ett barn som inte öppnar upp och inte berättar heller inte går att hjälpa. Vidare menar han att det är sällsynt att barn som utsatts för sexuella övergrepp berättar om övergreppen.

Mona beskriver att en stor utmaning är när ett barn inte är verbalt. Att barnen inte berättar beror givetvis inte enbart på att ett barn inte vill berätta. Sara menar att det kan bero på flera saker såsom att barnen är hotade och därför inte vågar eller att lojalitet gentemot förövaren stoppar dem. Begreppet hemlighetsmakeri nämns av Sara som menar att det är någonting som begränsar barnet i vad det kan eller får berätta. Abbe beskriver att barn kan vara rädda för att föräldern som utsatt dem ska hamna i fängelse om de väljer att avslöja och menar att den lojalitetskonflikten i sig kan vara skadlig för barnet. Forskning på området styrker de erfarenheter som våra respondenter delat med sig av och det framgår att förövaren har påverkan på barnets avslöjande då de kan hota med olika bestraffningar om barnet berättar (Jackson, Nevall & Backett-Milburn 2015:329). Även lojalitetskonflikten som kan uppstå hos barnet om förövaren är en närstående person grundar sig i att barnet oroar sig över vad som ska hända med förövaren (ibid.). Det finns fyra olika sätt för att kommunicera avslöjandet, man kan göra det direkt, indirekt, uttryckligt eller underförstått

(Jackson, Nevall & Backett-Milburn 2015:326). Utifrån det som våra respondenter nämnt ser vi att det direkta och uttryckliga avslöjandet är svåråtkomligt och att det snarare handlar om det indirekt och underförstådda avslöjandet. Ella belyser en anledning till att barn inte berättar:

Det här med att det är deras hemlighet och det ska inte berättas för någon för då kommer kanske hunden att dö, asså det finns hur mycket olika hot och såna saker som barnen får höra och då är det inte lätt att berätta heller. Och det finns ju barn som utsätts från det att dom är små och dom liksom blir invaggade i att det är så det ska vara. Det dröjer ju länge innan de börjar förstå att så ska det absolut inte vara.

Ytterligare en komplexitet hos målgruppen, som Inez poängterat, är att det finns barn som inte bara är utsatta för sexuella övergrepp, utan även har olika typer av funktionsvariationer eller tvingats fly från krig. Skärningspunkten av de olika aspekterna skapar ytterligare komplexitet som socialarbetaren måste bemästra. Mångfald i relation till sexuella övergrepp har uttryckts bland socialarbetare som svårt att hantera då man generellt talar om målgruppen som en homogen grupp (Kwhali et al. 2016:2218). Detta innebär att lite erkännande ges till barnens behov i relation till etnicitet och religion och socialarbetare som deltog i studien upplevde att de lämnades ensamma i att tolka mångfalden som finns på fältet (ibid.).

De två sätten att avslöja övergrepp på, direkt och uttryckligt, utmanar de normer som finns i samhället kring sexuella övergrepp då de bryter tystnaden och hemlighetsmakeriet (Jackson, Nevall & Backett-Milburn 2015:326). Adam beskriver hur tabun i samhället bidrar till att sexuella övergrepp inte uppdagas och att han sällan möter barn som utsatts för sexuella övergrepp. Människor har generellt svårt att prata om sex och sexuella övergrepp till följd av den rådande diskursen som finns i samhället (ibid.). I likhet med det menar Adam att tabun som finns kring sexuella övergrepp påverkar barnen i sitt avslöjande och gör att det är väldigt svårt för barn att berätta om övergrepp. Han menar att barnen kan bära på ett stort trauma som gör att de inte är förmögna att berätta förens i vuxen ålder. Mona menar däremot att det är jobbigt för både den som lyssnar och den som berättar om sexuella övergrepp:

Sen också ja jag vet inte, både anmälaren och tror jag personalen tycker att det är lite extra jobbigt när det gäller sexuella övergrepp, det är så skamfyllt på något vis eller så tabu och ja jag vet inte, det smärtar att höra på något vis.

Människor har en strävan att anpassa sig till de normer som råder i samhället och tenderar därefter att justera sitt beteende beroende på vilken kontext man befinner sig i (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:57). Genom att bryta normer som finns i samhället kan negativa känslor uppstå och det är därför någonting som människor drar sig för att göra (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:59). Socialarbetare och människorna de möter utbyter ständigt känslor i mötet, positiva såväl som negativa, vilket gör att känslan av skam som barnet känner projiceras till socialarbetaren och vice versa. Det finns två sätt att hantera negativa känslor, såsom skam, man kan antingen acceptera och erkänna känslan eller välja att skydda sig själv (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:62). Skammen som samhället skapat kring sexuella övergrepp präglar därmed mötet och socialarbetarens arbete då det kan innebära att barn väljer att inte prata, men också att socialarbetaren drar sig från att fråga. Inez beskriver:

Man vill skydda barnen för att det här är ju jättejobbigt för vuxna och då vill man ju inte att barnen ska behöva prata om det, men egentligen handlar de ju mer då kanske om "skydda sig själv"-försvaret, för att det här är ju barns vardag, de har ju varit med om det här, de vill ju få frågan.

Överlien och Hydén (2003:220) tar upp O'Connor som menar att det finns olika typer av berättelser och en av dem benämns som en *berättelse som inte kan berättas*. Berättelser om sexuella övergrepp kan ses som en sådan berättelse då den är tabubelagd, men den typ av berättelse kan övergå till att bli en *berättelse som måste berättas*. Vidare framgår det att det är den professionella som är ansvarig för att låta berättandet ske och har makten att avgöra berättelsens karaktär (ibid.). Carlsson (2004:61) menar att när barnen nekas möjligheten att avslöja övergreppen skapas ytterligare ett trauma. Till följd av detta förnekas många utsatta barn sin

identitet och deras verklighet, erfarenheter och känslor exkluderas (Carlsson 2004:61). Abbe menar att det finns ett sätt för att undvika att barn ska förbises:

Men att iallafall våga ställa frågan, för det är ju också tabu att ställa frågan, det märker man ju, eller som det ärendet som jag sa nu sist, att många hade ju tänkt tanken men bara tassat runt det för de hade inget mer som sa det, för i och med att det har med sex att göra så har det ju säkert med tabu, laddat med tabu också, då är det ingen som riktigt vågar fråga eller så, men om inte vi frågar, vem ska då göra det?

5.2.2 Socialarbetares känslor i arbetet med målgruppen

Jag tänker att veta att ett barn har blivit utnyttjat sexuellt och kanske våldtaget, de måste ju vara det värsta man kan tänka sig att man utsätter ett barn för om man är normalt funtad. Och därför tror jag också att det kopplas ihop med en stark rädsla för att överhuvudtaget prata om det. För man tycker det är så vidrigt. Så där tror jag att rädslan är ett stort hinder. - Ella

Barn som har blivit sexuellt utnyttjade väcker mycket känslor hos socialarbetare och det är någonting som tydligt framkommer i de intervjuer som genomförts. Mona beskriver känslor av ångest inför mötet med målgruppen som uttrycks genom en klump i magen innan samtalet ska äga rum, dels då det är jobbigt för henne men även för barnet. Abbe, Inez och Ella beskriver sexuella övergrepp som ett jobbigt ämne att hantera. Detta kan bero på att socialarbetaren applicerar barnets känslor på sig själv (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:62). Förekomsten av sadistiska inslag, hot, förnedring, inlåsning och fysiskt våld är någonting som Lana nämner som speciellt svårt att hantera känslomässigt. De negativa känslor som beskrivs kan leda till att man associerar det till en negativ syn på sin yrkesroll och även ser negativt på sig själv och det arbetet man utför (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:115). Ella menar att ämnet i sig kan skapa en

rädsla hos socialsekreteraren att samtala med barnet kring vad det varit med om. Detta kan liknas vid det Carlsson (2004:59) beskriver i form av att yrkesverksamma känner ett obehag inför ämnet och att vuxna känner äckel, vrede och vanmakt vilket resulterar i att barnen som utsätts inte får hjälp. Nora beskriver känslor som ilska, vrede och sorg över de berättelser hon fått ta del av i sitt arbete men poängterar vikten att få svära av sig och få utlopp för sina känslor:

Så himla lätt att låta ens känslor ta över och jag tror att många gånger, dom flesta av oss har ju någon gång blivit så arga så att man kan känna att man hade velat liksom slå till någon eller att man vill kasta någonting eller liksom sen att man inte gör det men att man ändå kan känna att man blir så arg att man hade velat slå till någon, att det kan vara lättare för oss att förstå hur en förälder har slått sitt barn än hur en vuxen kan utsätta ett barn för sexuella övergrepp för att det är så långt ifrån hur dom flesta av oss tänker. Så att det liksom blir, det blir nästan för stort för oss att hantera.

En tidigare studie visar att respondenterna uttryckte behov av emotionell och professionellt stöd (Søftestad & Toverud 2013:1516). Även Inez och Ella poängterar vikten av att få svära av sig och få utlopp för de känslor som kan uppstå i arbetet med målgruppen. Vidare beskriver Ella:

Jag kan säga såhär att alla dom möten som jag har haft där barn har varit utsatta för sexuella övergrepp är det inte något möte som har gått mig förbi liksom. Det finns någonting i varje möte som har varit fruktansvärt och hemskt men att visa att det är okej att prata om det och visa att man står kvar. Alltså jag har fått höra såna fruktansvärda berättelser om vad barn har blivit utsatta för, eh och det får jag visa

någon annanstans, min avsky men jag får aldrig visa barnen att, att jag har den känslan i mig.

Eftersom socialarbetare ofta befinner sig i en högre maktposition i mötet med klienter och mötet präglas av de båda parternas sinnesstämning, är det av stor vikt att socialarbetaren förstår sin maktposition och det handlingsutrymme man förfogar över (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:62). Sara, Lana, Inez och Ella har alla betonat vikten av att behärska känsloreglering. De nämner bland annat att man behöver vara ständigt närvarande i mötet och ligga steget före. De uttrycker även vikten av att inte projicera sin egna känslor på barnet utan att visa att man klarar att ta emot deras berättelser eftersom att barn behöver få utrymme att fritt få berätta och inte behöva ta ansvar för vuxnas känslor. Sara menar att brist på förmåga att hantera sina egna känslor kan uppmärksammas av barnet och resultera i att de slutar prata. Inez menar i likhet med detta att socialarbetaren är ansvarig för att inte skapa skuld och skam hos barnet. Någonting som kan hjälpa den yrkesverksamma att reglera sina känslor är att ha tydliga emotionella gränser (Grant & Kinman 2014:26). Socialarbetare som är motståndskraftiga mot arbetsrelaterad stress har även visat sig ha bättre förmåga att visa rimlig empati i förhållande till sina klienter, vilket skyddar dem från att påverkas för mycket känslomässigt (Grant & Kinman 2014:25). Utifrån rollen som gräsrotsbyråkrat lyfter Svensson, Johnsson och Laanemets (2008:105) Wåglunds åsikt kring att det centrala i yrkesrollen är att ha god självkänedom och vara medveten om sina egna känslor för att inte låta de ta över i mötet med klienten.

6.0 Avslutande reflektion

Det övergripande syftet med vår studie var att undersöka socialarbeters beskrivningar av de utmaningar och dilemman som uppstår i deras arbete med målgruppen barn som utsatts för sexuella övergrepp. Analysen som har baserats på vårt empiriska material har resulterat i fem övergripande teman, tre som belyser organisatoriska svårigheter och två som belyser individuella svårigheter. Frågeställningarna gällande hur våra respondenter beskriver att de upplever sitt arbete med målgruppen samt vilka utmaningar och dilemman de upplever i sitt dagliga arbete har besvarats och visat att det finns olika faktorer som påverkar socialarbeters arbete med barn som utsatts för sexuella övergrepp. Vi har kunnat utläsa att brist på kunskap i de utbildningar som ämnar att förbereda socialarbetare för arbetet, främst socionomutbildningen, inte upplevs generera den typ av kunskap som efterfrågas i deras arbete med den specifika målgruppen. De socialarbetare som deltagit i studien efterfrågar spetskompetens för att kunna bedriva det komplexa arbete som förväntas av dem. Till följd av deras känsla av bristande kunskap kring ämnet beskriver flera av respondenterna en rädsla för att göra fel och på så sätt skada barnen de avser att hjälpa. Den arbetsbelastning som ofta råder inom det sociala arbetet har även lyfts som ett problem då det drabbar de professionellas utrymme att samtala med barnen och att kvalitén på deras arbete påverkas negativt. Vidare har en betydande del av socialarbeters arbete lyfts, nämligen deras roll som kräver att de ska tolka och förhålla sig till lagstiftning och regler samtidigt som de ska erbjuda individuell hjälp till medborgare. Den tvångslagstiftning som finns inom området i form av LVU har beskrivits som en svårighet i arbetet då det krävs omfattande underlag för att få till ett beslut om tvångsvård, vilket dock beskrivs som bra, men som i sin tur gör att socialarbetare känner sig handfallna de gånger föräldrarna avböjer frivilliga insatser. Svensk lagstiftning säger att socialarbetare inte ska utreda mer än vad de har fog för att utreda och det kan leda till att frågor kring sexuella övergrepp inte ställs och kan även bidra till det stora mörkertal som finns. Resultatet visar även att socialarbeters arbete i att navigera mellan olika lagar som säger emot varandra kan skapa en konflikt hos socialarbetare gällande vad som är bäst för barnet.

Den sista frågeställningen gällande hur respondenterna beskriver att deras arbete påverkas av de utmaningar och dilemman som nämnts har besvarats och visat att det finns individuella svårigheter som påverkar yrkesverksamma socialarbetare. Det har framkommit att deras egna

känslor påverkas av deras arbete samt att deras arbete påverkas av deras känslor. Vidare förklaras detta som ett resultat av målgruppens komplexitet. Resultatet visar att socialarbetare tenderar att bli arga och ledsna under och efter möten med barn som delgett dem hemska historier. Målgruppen i sig skapar även en svårighet för socialarbetare då det kan vara svårt att känna igen typiska symptom från sexuella övergrepp eftersom sexuella beteenden kan vara en del av den sexuella utvecklingen. Vår slutsats av de resultat som framkommit i vår studie är att de svårigheter och dilemman kan riskera att frågor om sexuella övergrepp inte ställs av socialarbetare och att utsatta barn fortsätter leva i tystnad.

Utöver det har det framkommit andra aspekter som påverkar socialarbetarnas dagliga arbete, men som inte har presenterats och analyserats. Våra respondenter har nämnt faktorer såsom bristande samverkan, föräldrar i kris, brister inom organisationer och budgetbegränsningar. Vi har även fått ta del av olika metoder som används i arbetet med målgruppen och socialarbetarnas upplevda förtjänster och begränsningar med de metoder som tillämpas. Då vi har en ram att hålla oss inom vad gäller uppsatsens omfattning beslutade vi att välja ut de delar som vi ansåg vara mest lämpade att analysera och de beskrivningar som var mest återkommande i vår empiri. Med det sagt innebär det inte att de beskrivningarna som inte analyserats är mindre relevanta, därav skulle de behöva undersökas ytterligare för att få en fullständig bild.

Som tidigare nämnt är vi medvetna om att studiens resultat inte är representativt och hade kunnat se helt annorlunda ut om studien gjorts av någon annan, med hjälp av en annan metod eller utifrån en annan teori. Vi ser även att studien hade kunnat resultera i någonting annat om vi själva valt att genomföra den på ett annat sätt. De svagheter vi har identifierat efter genomförandet av studien är främst vårt inledande arbete med uppsatsen. Vi valde att ämnet skulle beröra sexuella övergrepp men syftet och frågeställningarna var inte tillräckligt genomarbetade när vi konstruerade vår intervjuguide. Detta resulterade i att den ursprungliga intervjuguiden innehöll allmänt ställda frågor vilket gjorde att vi efter första intervjun justerade den för att samla in djupare resonemang från respondenterna. Därav skiljer sig den första intervjun en del från den sista, dels utifrån att intervjuguiden justerades men också då vi efter varje intervju lärde oss vilka följdfrågor som ledde till intressanta svar. Vi anser att i samband med att vi fick en bredare förståelse för deras upplevelser var vi mer förmögna att ställa adekvata följdfrågor. Det är därför

inte konstigt att den sista intervjun skiljde sig från den första, men vi ser att det kan ha påverkat vårt resultat.

Ytterligare en svaghet i vår studie är att intervjuguidens teman inte är förenliga med det teman som vi valt att analysera. Detta kan dock ses som en del i den induktiva studie vi har genomfört. Då vi inte haft en hypotes kring vad som skulle framkomma under intervjuerna är det rimligt att svaren inte matchar de teman som valdes i intervjuguiden. Om intervjuguidens fokus inledningsvis varit riktat mot utmaningar och dilemman generellt hade det kunna generera i en samstämmighet mellan våra intervjufrågor och vårt resultat. Detta i sin tur hade kunnat skapa ett djupare resonemang utifrån respondenternas upplevda utmaningar och dilemman i arbetet generellt, det hade även kunnat innebära att våra teman i intervjuguiden hade matchat de teman som sedan valdes ut i analysen.

De valda teorierna, gräsrotsbyråkrati och handlingsutrymme, anser vi har bidragit till en bred förståelse för de utmaningar och dilemman som har identifierats. Teorierna möjliggjorde en analys gällande både organisatoriska och individuella svårigheter utifrån socialarbetares perspektiv. Någonting som hade kunnat ligga till grund för ett djupare resonemang är val av en annan eller ytterligare teori för att analysera specifika delar av vår analys. Delarna som berör de organisatoriska svårigheterna tyckte vi var mest lämpade att analysera utifrån gräsrotsbyråkrati och handlingsutrymme, men vi ser även att en möjlig teori skulle kunna vara organisationsteori. De individuella svårigheterna fångades upp av våra valda teorier men vi ser också att en djupare analys hade varit möjlig med hjälp av teorier som coping, socialkonstruktivism och begreppet resilience.

Utifrån den forskning som vi tagit del av under studiens gång upplever vi att det finns kunskapsluckor inom området barn som utsatts för sexuella övergrepp, främst när det kommer till socialarbetares upplevelser av att arbeta med målgruppen. När vi inledningsvis letade efter lämpliga respondenter till vår studie fick vi flera gånger som svar från socialarbetare som var verksamma inom området barn och unga, främst på socialtjänsten, att de sällan möter barn som utsatts för sexuella övergrepp. Detta gjorde oss fundersamma och gjorde det svårt för oss att förstå vilka kontakter vi skulle ta framöver eftersom socialtjänsten har det yttersta ansvaret för de

utsatta barnen. Samtidigt tog vi del av en rapport (Jernbo & Jansson 2016) där det tydligt framgår att sexuella övergrepp mot barn är ett folkhälsoproblem globalt och likaså i Sverige. Vi ser därför att vår studie bidrar med relevant forskning som fokuserar på socialarbetares upplevelser av att arbeta med målgruppen. Vi ser också att betydligt mer forskning behöver bedrivas på området för att lyfta de utmaningar och dilemman socialarbetare möter. Dels behöver kunskap kring målgruppen utvecklas och bli en given del av socionomutbildningen och likvärdiga utbildningar, men vi ser även att kunskap kring hur man bör arbeta med målgruppen, socialarbetares upplevda dilemman samt verktyg för att hantera dem behöver tillkomma på forskningsfältet. Vårt förslag är att kunskapen behöver riktas in på både makro, meso och mikronivå då problemet är så pass omfattande. Sexuella övergrepp mot barn behöver förstås utifrån ett samhällsperspektiv då politiska reformer är det som generellt styr och förändrar organisationer och verksamheter inom det sociala arbetet. Då socialarbetare inom organisationer och verksamheter är de som i sitt arbete träffar barnen behöver de förhålla sig till riktlinjer som finns implementerade på mesonivå. Slutligen behöver socialarbetares perspektiv förstås på mikronivå då de är människor med känslor som möter barn i utsatta situationer och oförnekligen påverkas av det. Vi anser att forskning på samtliga nivåer kan bidra till att utveckla adekvata verktyg för att bekämpa detta samhällsproblem som lämnar barn traumatiserade på bekostnad av sina förövare.

7.0 Referenslista

Ahrne, Göran & Svensson, Peter (2015) Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Carlsson, Ninni (2004) Den talande kroppen: om samhällets beredskap att hantera sexuella övergrepp på barn. *Kvinnovetenskaplig tidskrift*, 3 (25): 57-73.

Chung, Jessie & Wickham, Nicki (2015) Navigating Ethical Dilemmas in Child Sexual Assault Counselling and the Legal System. *Australian & New Zealand Journal of Family Therapy*, 36 (4): 524-531.

Faller, Kathleen Coulborn & Nelson-Gardell, Debra (2010) Extended Evaluations in Cases of Child Sexual Abuse: How Many Sessions Are Sufficient? *Journal of Child Sexual Abuse*, 19 (6): 648-668.

Grant, Louise & Kinman Gail (2014) Emotional Resilience in the Helping Professions and how it can be Enhanced. *Health and Social Care Education*, 3 (1): 23-34.

Hjerm, Mikael & Lindgren, Simon (2010) *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys*. 1. uppl. Malmö: Gleerup.

Jackson, Sharon, Newall, Elinor & Backett-Millburn, Kathryn (2015) Children's narratives of sexual abuse. *Child & Family Social Work*, 20 (3): 322-332.

Jernbro, Carolina & Janson, Staffan (2016) VÅLD MOT BARN 2016 - En nationell kartläggning. Stockholm: Stiftelsen Allmänna barnhuset.

Jönson, Håkan (2010). *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete*. Malmö: Liber.

Kwhali, Josephine, Martin, Linda, Brady, Geraldine & Brown, Sarah J (2016) Child Sexual Abuse and Exploitation: Knowledge, Confidence and Training within a Contemporary UK Social Work Practice and Policy Context. *British Journal of Social Work*, 46 (8): 2208-2226.

Lind, Rolf (2019). *Vidga vetandet*. Lund: Studentlitteratur.

Lipsky, Michael (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. 30th anniversary expanded ed. New York: Russell Sage Foundation.

Regeringen (2018) Flera regeringsuppdrag för att förhindra våld i nära relationer.

<https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2018/06/flera-regeringsuppdrag-for-att-forhindra-vald-i-nara-relationer/>. [Hämtat 2020-12-21.]

Regeringen (2017) Regeringens samlade åtgärder mot sexuellt våld och trakasserier.

<https://www.regeringen.se/artiklar/2017/12/regeringens-samlade-atgarder-mot-sexuellt-vald-och-trakasserier/>. [Hämtat 2020-12-21.]

Rädda Barnen (2016) *Detta borde alla veta om sexuella övergrepp mot barn*. Stockholm: Rädda Barnen.

SFS 1990:52. *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*

Socialstyrelsen (2018) Att samtala med barn.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2018-11-14.pdf>. [Hämtat 2020-10-27.]

SOU 2001:72. *Barnmisshandel – Att förebygga och åtgärda*. Slutbetänkande av Kommittén mot barnmisshandel.

SOU 2005:34. *Socialtjänsten och den fria rörligheten*. Betänkande av Utredningen om socialtjänsten och den fria rörligheten.

Svensson, Kerstin, Johnsson, Eva & Laanemets, Leili (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur & kultur.

Svensson, Peter & Ahrne, Göran (2015) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red.) *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Søftestad, Siri & Toverud, Ruth (2013) Challenges and Opportunities: Exploring Child Protection Workers' Experiences of Ensuring Protection of the Child during ChildSexual Abuse Suspicion. *The British Journal of Social Work*, 43 (8): 1510-1526.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk - samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Vîrgă, Delia, Baci, Elena-Loreni, Lazăr, Theofild-Andrei & Lupşa, Daria (2020) Psychological Capital Protects Social Workers from Burnout and Secondary Traumatic Stress. *Sustainability*, 12 (6): 2246-2262.

Yohannes, Sofia (2020) Ny studie: Sexuella övergrepp ökar kraftigt i coronapandemins spår <https://www.svt.se/nyheter/sexuella-overgrepp-mot-barn-okar-kraftigt>. [Hämtat: 2020-12-21.]

Överlien, Carolina & Hydén, Margareta (2003) Work identity at stake: The power of sexual abuse stories in the world of compulsory youth care. *Narrative inquiry*, 13 (1): 217-242.

Bilaga 1

Informationsbrev om deltagande i kandidatuppsats

Hej!

Våra namn är Linnéa Rundqvist och Felicia Thell och vi studerar till socionomer på Lunds Universitet. Just nu går vi sjätte terminen på socionomprogrammet och är i början av arbetet med vår kandidatuppsats. Syftet med vår studie är att undersöka socialarbetares upplevelser med mötet med barn som utsatts för sexuella övergrepp för att analysera huruvida de anser att de insatser som används kan hjälpa barnen på ett adekvat sätt. Vi har valt att genomföra en kvalitativ studie och inhämta vår data genom att intervjua tio socialarbetare inom olika fält, för att på så sätt få en inblick i hur det är att arbeta med målgruppen. Som blivande socionomer är vi nyfikna på hur erfarna socialarbetare upplever sitt arbete med målgruppen och vi anser att ert arbete är väldigt viktigt.

Varje intervju kommer pågå i 45-60 minuter och kommer genomföras via telefon med hänsyn till rådande omständigheter och riktlinjer. Om du samtycker kommer vi spela in intervjuerna för att på så sätt minska risken för att vi missar relevant information och underlätta bearbetningen av vår data. Det inspelade materialet kommer givetvis att avidentifieras och anonymiseras för att det inte ska finnas någon möjlighet att härleda vem som har deltagit. Både inspelningarna och det transkriberade materialet kommer förvaras på ett säkert sätt och efter studien är genomförd kommer materialet att raderas.

Givetvis är ditt deltagande i vår studie frivilligt, och ditt samtycke betyder inte att du måste svara på alla frågor vi ställer och hindrar inte heller dig från att avbryta studien när du vill. Ditt samtycke är till för att vi ska vara säkra på att du tagit del av informationen som framgår av detta dokument och är inte förbindande på något annat sätt.

Då vi är måna om att ta del av dina beskrivningar får du gärna förbereda dig inför intervjun genom att reflektera kring dina erfarenheter av att arbeta med barn som är eller har varit utsatta för sexuella övergrepp, vilka svårigheter arbetet medför och varför metoder används och om de är adekvata. Vi ser fram emot att få ta del av dina erfarenheter och vi uppskattar att du valt att delta i vår studie, utan dig hade det inte varit möjligt!

Vänliga hälsningar, Linnéa Rundqvist & Felicia Thell

Bilaga 2

Intervjuguide

Inför varje intervju kommer respondenten tilldelas ett dokument med information om syftet med studien, hur studien kommer genomföras, att deltagandet är anonymt och frivilligt och att de inhämtade uppgifterna enbart kommer användas för att genomföra vår aktuella studie.

1. Bakgrund

1.1 Hur gammal är du?

1.2 Hur länge har du arbetat på din nuvarande arbetsplats?

1.3 Vad är dina arbetsuppgifter på din nuvarande arbetsplats?

1.4 Har du arbetat med målgruppen på någon annan arbetsplats?

2. Utbildning

2.1 Vad har du för utbildning i grunden? Har du gått någon utbildning eller kurs som riktat sig till målgruppen?

2.2 Hur upplever du att socionomutbildningen har förberett dig för arbetet med målgruppen?

2.3 Varför tror du att man inte lyfter målgruppen mer under utbildningen?

2.4 Hur upplever du att arbetsplatsen har förberett dig för arbetet med målgruppen?

2.5 Varför tror du att man inte lyfter målgruppen mer på din arbetsplats?

2.6 Om du vill ha mer kunskap om målgruppen och arbetet med den, känner du att du har möjligt från din arbetsgivare att få det eller att det är ett eget ansvar?

3. Målgruppen

3.1 Hur skulle du generellt beskriva målgruppen?

3.2 Vilken problematik upplever du finns hos målgruppen?

3.3 Upplever du att du kan känna igen de “typiska” beteendena som kan yttra sig hos barn som blivit utsatta?

4. Upplevelser av mötet med barnen

4.1 Vilken typ av metoder och arbetssätt använder du när du samtalar med barnen?

4.2 När och varför används de valda metoderna i samtal med barnen?

4.3 Vilka möjligheter ser du med metoderna du använder?

4.4 Vilka begränsningar ser du med metoderna du använder?

4.5 Hur upplever du att de metoder som du använder är tillräckliga för att hjälpa barnen?

4.6 På vilket sätt upplever du att du kan hjälpa barnen?

4.7 Vad tycker du är det viktigaste att tänka på som professionell när man arbetar med målgruppen?

4.8 Skulle du vilja berätta om ett möte som varit speciellt jobbigt eller utmanade? Varför var det så?

4.9 Hur hanterar du detta?Handledning, kollegor?

4.10 Vad tror du skulle kunna förbättras kring arbetet med målgruppen rent generellt?

5. Avslutning

5.1 Är det någonting du vill lägga till och berätta mer om?

5.2 Finns det någonting som du tycker att vi har missat som är av relevans?

5.3 Om det skulle dyka upp ytterligare frågor och funderingar från oss, är det okej att vi kontaktar dig? Vet du någon annan?